

ARMANC
Ji mehê
carekê
dertê
Hejmar: 90
Adar
1989
Buha: 10 Skr.
2.5 DM

Armanç

SERXWEBÛN DEMOKRASÎ SOSYALÎZM

ARMANC
Monthly
Kurdish
Magazine
No: 90
March
1989
Price: 10 Skr.
2.5 DM

Wahşeta Helepçe bi tundî hat protestokirin

□ Qetliama Helepçe, li welat û li derveyî welat bi meş, civîn, mitîng û tevgerên cur be cur hat protestokirin.

□ Xwendevanên Unîversîta Dicleyê ya Diyarbekir bi civînekê qetliama Helepçe protesto kirin û gotin "Bila 16'ê Adarê bibe roja piştigiriya bi netewê Kurd re".

□ Di mitînga Stockholmê de, Wezîrê Derve yê Swêd; Sten Andersson axaftinek kir. Wî di axaftina xwe de got; "Navê Helepçe berî salekê di mêjiyên me de ciyê xwe girt".

Salek berê, di 16'ê Adarê de, dema balafirên Iraqê, bi çekên kîmyayî Helepçe bombe kirin, 5 hezar Kurd hatin kuştin. Vê rojê, piştî şerê cihanê di tarîxa dinyayê de pelekî nuh vekir. Gelê Kurd tu carî wê vê rojê ji bîr neke. Helepçe, agirê Newrozê hîn bilindtir û mana wê hîn kûrtir kir.

Di meha Adarê de, li welat û li derveyî welat, çî bigre li her derê ku Kurd lê dijîn qetliama Helepçe bi tundî hat protestokirin. Li gelek ciyan pîrozkirina Newrozê û protestokirina qetliama Helepçe bi hev re hatin kirin.

Li welat, di mitîngên SHP'ê de yên ji bo hilbijartina belediyan,

xelk û hin parlamenter û namzetên Kurdperwer qetliama Helepçe bi axaftinên xwe û bi sloganên protesto kirin. Li Diyarbekrê, li Batmanê, li Qiziltepe, Bedlîs, Mêrdîn û Nusaybînê û li gelek ciyên din... Li Diyarbekir, di mitîng-

ga namzetê serokatiya belediya Diyarbekir ê serbixwe de, xanima Mehdî Zana; Leyla Zana û welatparêzekî din axaftinên xwe bi Kurdî kirin û qetliama Helepçe protesto kirin.

Dûmahîk r.11

Wezîrê Derva yê Swêdê Sten Andersson:

"Navê Helepçe berî salekê di mêjiyên me de ciyê xwe girt"

Mela Mehmûd Dêrşewî:

"Ez şahidê êrişê roja pêşîn bûm"

rûpel: 7

Hilbijartinên herêmî
li Tirkîyê û li Kurdistanê

Partiya Ozal ket dereca sisiyan

□ Di hilbijartinên herêmî de, Partiya Ozal (ANAP) %21,71 denga girt û bes li 2 bajaran reîstiya belediyê bi dest xist.

□ SHP li 40, Partiya DYP li 16, RP li 5, MÇP li 3 wilayetan reîstiya belediyê girtin.

□ Li Dêrsimê (Tunceli) yekî serbixwe bû reîs. Li Diyarbekir namzedê hêzên Kurd ê muşterek Refîk Karakoç piştî yê SHP'ê bû ê duduyan û 17 300 deng girtin, lê belê li dor 4000 dengên wî hatin şewitandin.

Nûçeya wê di rûpela 3'an de

Li Kurdistanê îsal agirê Newrozê gurr bû

□ Li Diyarbekrê li Unîversîta Dicleyê, li Stenbolê li Unîversîta Teknîkê û li ya Yıldızê, li Edenê li Unîversîta Çukurovayê, li Bûrsayê, li Unîversîta Uludagê û li hin unîversîtên din Newroz ji alî xwendevanên Kurd ve bi girseyî hat pîrozkirin. Li unîversîtan agir hat dadan, govend hat gerandin û sloganên bi Kurdî, "Bijî Newroz, Helepçe, Dêrsim, Qoçgirî, ji bîr naçe tu yek jî" hatin avêtin. Li alî din, di kampên pêşmergeyên êsir de jî agirê Newrozê pêti veda, Newroz hat pîrozkirin.

□ Milîtanên Partiya Pêşeng a Karkerên Kurdistan(PPKK) pulên Newrozê li diwaran xistin, dilxwazên kovara Medya Guneşî jî bi munasebeta Newrozê li Stenbolê şevê çêkirin.

□ Li Şirnaqê polis bi awakî vekirî li ser Newrozê belavok belav kir

Nûçeya wê di rûpela 3'an de

Serokê PASOK'ê Azad Mistefa wefat kir

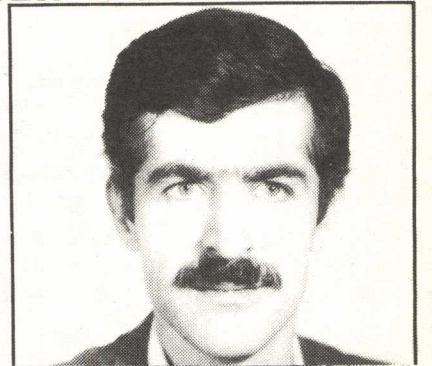
Roja 19'ê Adara 1989'an, serokê PASOK'ê Azad Mistefa, li Stockholmê, li nexweşxana Karolinska(Karolinska Sjukhuset) ji ber nexweşiya xwe ya kanserê (şêrpençe) wefat kir.

Azad Mistefa, ji sala 1988'an vir de ji ber nexweşiya xwe ya bêderman, li Stockholmê dima û tedawî dibû.

Azad Mistefa di sala 1948'an de li bajarê Sulêmaniyê hat dinê. Wî beşê laborantiyê xwend û dûre di nexweşxana Sulêmaniyê de xebitî. Vê yekê bêtir îmkân da wî ku ew bi hêsanî di nav gundiyan de bixebite û alîkariya wan bike.

Azad Mistefa di sala 1960'î de di nav refên Partî Demokratî Kurdistan (PDK-I) de dest bi xebata xwe ya siyasî kir.

Dûmahîk r.11

Rojeva Mehê

Li Tirkîyê û li Kurdistanê Hilbijartinên Herêmi

Di 26'ê Adarê de li Tirkîyê û li Kurdistanê Bakur hilbijartinên herêmi çêbûn. Herçend ev hilbijartinên herêmi hûn jî, bi kampanya partiyên burjuwazî, ya hêz û kesên siyasî yên Tirkîyê, rengê xwe guhart, bû dengdana pîvana hêza hukûmeta Ozal. Loma jî netîca hilbijartinê li Tirkîyê, munaqeshek vekirî ye li ser çûyîn an mayîna hukûmetê û çêkirina hilbijartinên parlamentoyê di demê zûtir de.

Hilbijartin di bin nîrê diktatoriyê de çêbûn. Azadî û mafên mîlet ên esasî tunebûn ku, kampanya û xebata hilbijartinê di warekî demokratîk de bimeşe û mîlet bi îrada xwe ya azad a temamî, karibe dengê xwe bide. Li Kurdistanê jî vê rewşê pêştir, terorek berfireh jî hat lidarxistin jî bo mîlet çavtirsandî bibe, nikaribe bi serbestî li gor xweziya dilê xwe, bixebite û dengê xwe bide. Di rewşek wiha de jî, encamên ku ji hilbijartinê derketin, gelek eşkere destnîşan dikin ku çî li Tirkîyê û çî li Kurdistanê xelk jî rejîma diktatorî ya kedxur û xwînxur bêzar bûye, jî hukûmeta îro neraziye û dixwaze rojekê zûtir jî bin nîrê wê xelas bibe. Partiya Turgut Ozal a ku berî hilbijartinan mezintirîn partî bû, %21.71 deng girtin û ket derêca sîsiyan. SHP (partiya Sosyaldemokrat) bi %28.22 dengan bû partiya yekemîn û di derêca duduyan de bi %25.55 dengan DYP tê.

Ji xwe di hilbijartinên parlamentoyê de, Turgut Ozal bi 1/3 dengan pîraniya parlamentoyê xistibû destê xwe û hukûmet ava kiribû. Îro tê xwiyakirin ku ev desteka wî jî nemaye û pîraniya parlamentoyê li gor pîvanên qanûnên Tirkîyê jî îrada mîlet temsîl nake. Loma jî partiyên muxalîf, daxwaza wê yekê dikin ku di zûtirîn wext de hilbijartinên parlamentoyê çêbibin. Lê Turgut Ozal da xwiyakirin ku tevî vê encamê jî wê li ser hukûm bimîne. Gava hilbijartin neyên çêkirin wê Ozal karibe, serokkomariyê jî li gor dilê xwe hilbijêre. Eşkere ye ku di vê meselê de burjuwaziye Tirkî e monopol, berpirsîyarên DYA û yê NATO'yê jî îrada mîlet zêdetir guh didin berjewendiyên xwe û li gor berjewendiyên xwe dixwazin îdara welêt bimeşînin.

Ew vê cesaretê, her weha jî rewşa têkoşîna rêxistinî ya mîlet jî digirin. Erê mîlet jî hukûmet û rewşa îro ne raziye, lê bi xebata xwe ya rêxistinî, daxwaz û hêza xwe negîhaye wê derêca bilind ku îrada xwe li ser wan ferz bike.

Hêzên şoreşger ên gelêrî, hin ne di hilbijartin û ne jî di warên din de, nebûne alternatif ku mîlet baweriya xwe bi wan bîne û xwe bide pişt wan. Muxalefeta çep a burjuwazî (wek SHP) jî ne tu muxalefetek rastîn e, xwedî li daxwazên mîlet ên esasî demayê. Loma jî her çî Partiya Ozal gelek paş de ket jî, SHP tu pêşketinek berbiçav bi dest nexist. Îro hilbijartinê parlamentoyê çêbibe, SHP wê nikaribe were ser hukûm. A xirabtir partiyên burjuwazî yê baskê rastê li ser hev %60'î zêdetir deng girtine. Ev dide xwiyakirin ku pîraniya mîlet, çî bi zorê yan dilxweşiye û çî jî bi nezanîna an zanîne be di bin tesîra wan de ye.

Li bajarên Kurdistanê jî kêr zêde rewş wiha ye. Hêzên şoreşger û welatparêzên Kurdistanê, Diyarbekir ne tê de li tu bajarî namzedên muştêrek jî dernexistin. Namzedê Diyarbekir, her çendî serokatiya belediyê bi dest nexist jî lê di nav "wan gurên har" de karibû têkeve derêca duduyan. Ev gava ku li Diyarbekir hat avêtin jî bo rojên pêş mesajek gelek hêja dide; bi taybetî di warê têkoşîna muştêrek û avakirina rîya serbixweyî ya li ser şexsiyeta mîlî ya serbixwe de. Divê xelka vê mesajê jî dest neyê fîlitandin.

Gaziya pêşmergeyekî ji kampa Qiziltepê:

"Bi vî hawî dom bike, nagihê havînê emê giş bimirin!"

Pêşmergeyekî ji kampa Qiziltepê li ser rewşa dijwar a kampê nameyek ji kovara MEDYA GÜNEŞİ re şand, name di hejmara 7'an a kovarê de hat weşandin. Daxwaza pêşmerge ew e ku nama wî bê weşandin da ku cihan hay li rewşa wan a dijwar be. Li ser vê temiya wî em li vir Kurdistanîya namê diweşînin.

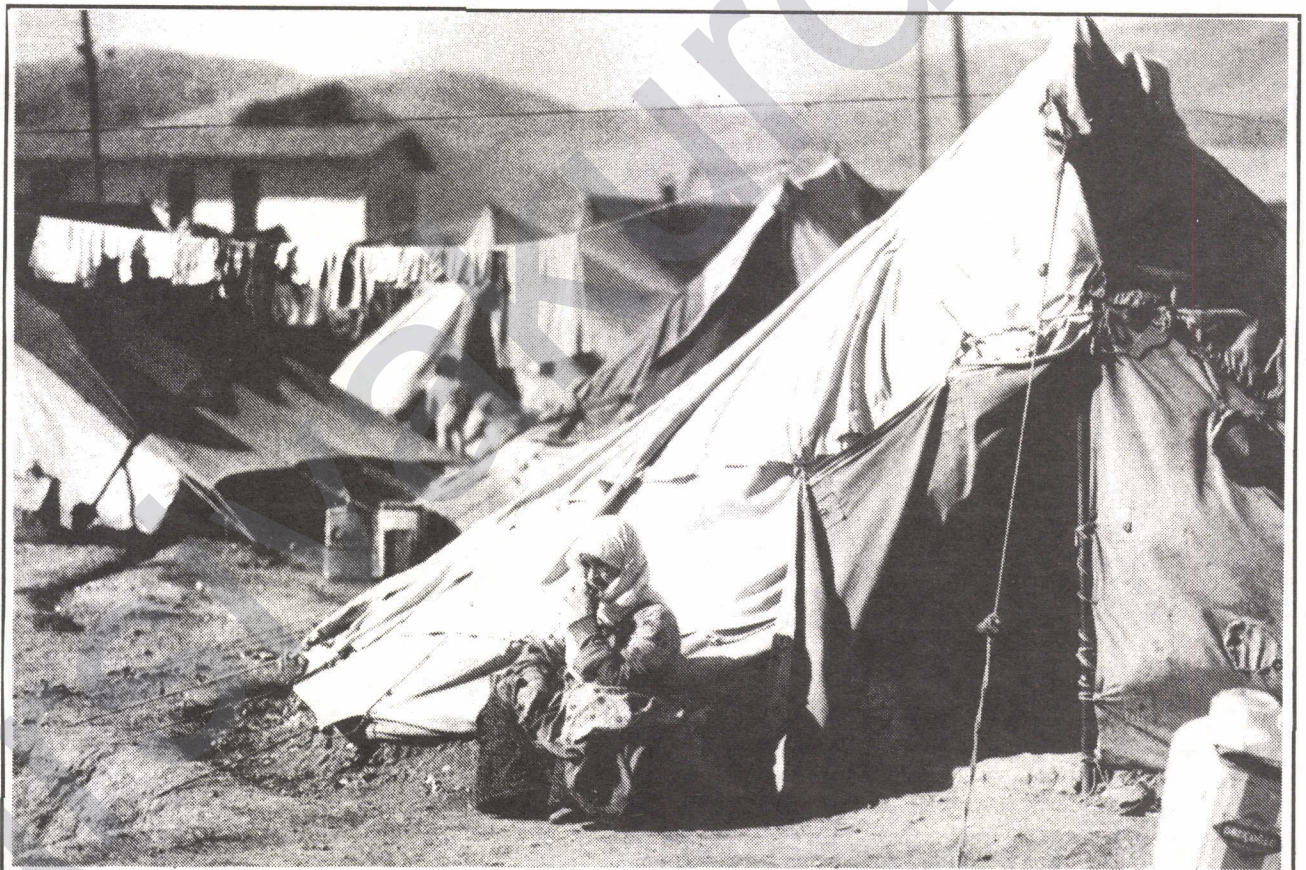
Dengê xelkê bindest, Ji kovara Medya re!

Berî her tiştî dixwazim viya bibêjim; dil dixwest ku em rû bi rû bi hev re rûnîn û derdê xwe jî we re bibêjim. Bê guman hûn jî gelsên me haydar in. Şertên ku em di nav de dijîn hûn bi qasî me pê dizanin. Çimkî kovara we car carna di-

derdikeve.

Em bi daxwaza dilê xwe nehatin vir, em jî ber wahşetekê reviyên û me bi zor xwe avêt vir. Wexta em nuh hatin çî hukûmeta Tirk be û çî jî bir û raya giştî ya cihanê be ne bi hawakî têr be jî alikariya me kirin. Wê demê di dest de hin perê me jî hebû. Ya din hewa jî

divê em heta seet 14'an îdare bikin. Pîraniya zarokên me nexweş in, gelek insan jî ber ku bi derd û kulên wan nehat bilîn mirin. Heger ev bi vî hawî dom bike, nagihê havînê emê giş bimirin. Hatinek(gezencek) me tuneye, hukûmeta Tirk jî li me nanêre, aqîbeta me wê çî be, ez bawer dikim ku gelek vekirî ye. Ji hukûmetê daxwaza me ew e ku bi çavê insanan li me binêrin û li gor wê muamelakê bi me re bikin. Bira jî me re îmkânên xebatê bê dayin, qet nebe em debara zarokên xwe bikin. Çî kar dibê bira bibe,, bes bira jî me re qezencek jê bê. Ya din, li kampa vir, jî alî berpirsîyaran ve em tim tîn nerehetkirin. Ber-

"Em bi daxwaza dilê xwe nehatin vir, em jî ber wahşetekê reviyên..."

keve destê me, hevalên ku karibin bixwînin hene. Ji me re dibêjin. Em gelek sipasî we dikin ku hûn jî nêz ve bi derdê me dibilin.

Ez pêşmergeyekî Partî Demokratî Kurdîstanî Iraq (PDK-I) im. A nuha tevî xêzan (malbat) û xizmên xwe di kampa Qiziltepe de dimînim. Sebebê şandina vê nama min jî we re ew e ku roj bi roj rewşa me diwartir dibe, dikeve halekî ku dilê meriv pê diperite. Her ku diçe çî ihtîmama hukûmeta Tirk û çî jî ya mîletê me ye vir be, li ser me kêmtir dibe, ew hovîtiya ku diktatoriya Seddam li diji gelê Kurd bi kar anî jî roj bi roj tê jibîrkirin û jî rojeva raya giştî ya cihanê

xweş bû. Me xwe debrand.

Nuha jî tu derê ne jî me re alikariyek tê û ne jî tiştêk di destê me de maye. Li vir, li kampa Qiziltepe bi rastî halê me halekî perîşan e. Mîlet bi halê me yê rastîn nizane. Çimkî rewşa me ya rastîn ne weke ku di hin rojnaman de derdikeve. Mesela, hin rojnamevanên ku tîn vir, gava li problemên me dipirsin, tevî ku em jî wan re qala problemên xwe yê ku hene dikin jî, em hew dibînin ku tiştên têkiliya wan qet bi me tuneye tê nivîsîn. Bi rastî jî em perîşan in. Bawer bikin qet nayê bira min ku bi şev jî serma ez raketim. Li van deran hewa jî pîrr sar e, bi sinîkek şorba ku didin me

pîrsyar dixwazin me berra hev din. Gava em giliyên xwe li ba wan dikin jî me re dibêjin ku ma me ban we kiriye, hûn bi daxwaza xwe hatin, loma jî jî we re çî bê dayin divê hûn qîma xwe pê bînin.

Daxwaza me jî we ew e ku vê nama em jî we re dişînin belav bikin. Bira hemû cihan bizanibe ku em di çî halî de ne! Ji hukûmeta Tirk û bi taybetî jî jî serokwezîr Turgut Ozal re dixwazim vê yekê bibêjim: Mala we ava be ku jî ber wahşeta Seddam we em li welatê xwe hewandin. Lê em jî insan in, hinekî guh bidin problemên me.

Silav jî we hemuyan re...

Redaksiyon: M. Elî, Zinarê Xamo, Hesen Mizgîn, Lewend Firat, Mirza Bextiyar
Redaktorê berpirsîyar: M. Elî
Berpirsîyarê beşê Dimûlkî: Malmîsanîj

Adres : Armanc
P. Box: 6004
172 06 Sundbyberg
Sweden

Telex:
ATTN ARMANC 11083 TELE KC
Telefax:
ATTN ARMANC 46-8-208006

Ansvarigtgivare:
Kurdîska Demokratîska
Arbetar Unionen
Postglo: 50 37 99-9
ISSN: 0348 7385

Li Kurdistanê terora dewleta Tirk rawestînin

Di destpêka meha Adarê de li Ingilistan hin hêzên Kurd û Tirk li ser zulm û terora dewleta Tirk, nameyek ji Serokwezîra Ingilistanê Margaret Thatcher û 12 kes û dezgehên nas ên Ingilistan û navnetewî re rêkirin.

Li Ingilistanê di destpêka meha Adarê de alîgirên Rizgarî, PSKT (Partiya Sosyalîst a Kurdistanê), PPKK (Partiya Pêşeng a Karkerî Kurdistan), TDKP (Partiya Komunîst a Şoresger a Tirkîyê), TBKP (Partiya Komunîst a Yekgirtî ya Tirkîyê), Dev-Yol (Riya Şoresger), VP (Partiya Niştiman a Tirkîyê), TKKKO (Rêxistina Rizgariya Tirkîyê û Kurdistanê Bakur), Karkirên Sosyalîst û Komika Jinan a Londrayê bi hev re li ser zulm û zordariya dewleta Tirk nameyek ji hin kes û muessseyên Ingilistan û navnetewî re şandin. Ji wan hinek ev in; Serokwezîra Ingilistanê M. Thatcher, Serokê Partiya Karkir Neil Kinnock, Serokê Parlamentoya Ewropa, Serokê Konseya Ewropa, Amnesty International, Komîsyona Mafên Mirovî ya Yekîtiya Netewan, Xaç Sor û h.w.d.

Di namê de qala Korta Qesaba û terora dewletê li Kurdistanê tê kirin. Û ji wan daxwaz tê kirin ku hukûmeta Tirkîyê protesto bikin û li dijî zulm û terora dewletê dengê xwe bilind bikin.

Dişa li Ingilistanê alîgirên Partiya Rizgariya Kurdistan, Dev-Yol, PSKT, TBKP, PPKK û Par-

tiya Sosyalîst bi belavokê zulm û terora dewleta Tirk ku li Kurdistanê tê meşandin, protesto kirin. Di belavokê de zulm û terora dewletê bi çend numûnên dawî, tê diyarkirin:

"Dewlet, ji bo li Kurdistanê nîrê zordestiyê ji dest bernede, mesrefên eskerî her zêde dike. Bi destê waliyê mêtîngehkar ku bi selahiyetên firehtirîn hatiye berpirsarkirin, li Kurdistanê îdareyek kêfî tê ajotin. Leşkerên dewleta Tirk li gundê Cizîrê Cinêbir (Yeşilyurt) ku girêdayî Mêrdînê ye, bi zorê pîsiya mirova bi xelkê dan xwarin. Nimûneyek din a politîka dewleta Tirk ku li Kurdistanê serdestî û terore dimeşîne, bûyera Korta Qesaba ye".

Wek tê zanîn li Sêrtê di nav sergoyekî de, ku gel jêre dibêje "Korta Qesaba" cesetek hatibû dîtin. Li ser vê yekê waliyê kolonî Hayrî Kozakçıoğlu di beyana xwe de da diyarkirin ku wan 3 "terorîstên" bê xwedî di wir de veşartine. Lê, gel di wê baweriyê deye ku li herêmê gelek ceset hene. Ji bo vê yekê jî gel daxwaz dike ku ev kort bê vekirin.

Belavok bi zimanê Ingilîzî, Tirkî û Kurdî hate belavkirin.

Hunermendê Kurd

Mihemed Şêxo çû ser heqîya xwe

Di hevpeyvîna xwe ya bi Armançê (Hejmar 64, 1986) re M. Şêxo digot ku "Beroşa ku ez jê nexwim, ez arê wê nakim"

Dengbêjê hêja û bi nav û deng Mihemed Şêxo, di 8'ê Adarê de li bajarê Qamişlo çû ser heqîya xwe. M. Şêxo 41 salî bû.

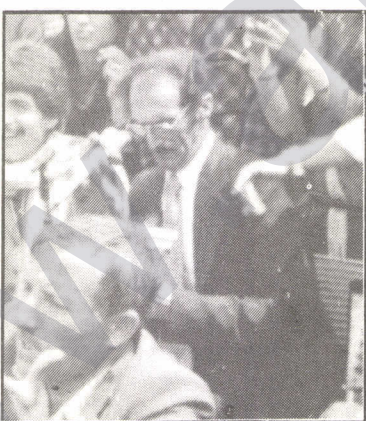
M. Şêxo di umrê xwe yê kin de ji bo şiyarbûn û rizgarbûna gelê xwe xebatê mezîn kir. Ji bo ku bi huner gelê xwe şiyarbike û muzîka Kurdî dewlemend bike wî li Libnanê xwendina muzîkê xelas kir. Li Kurdistanê Iraqê di nava refên pêşmergan de ji bo mafê gelê xwe şer kir. Çend salan li Kurdistanê Iranê ma.

M. Şêxo ji bo pêşdabirina muzîka Kurdî tesîrek mezin li neslên nuh kir. Wî di vî warî de li Kurdistanê Sûriyê darsa muzîka Kurdî da xortan, komikên muzîkê çêdikir.

M. Şêxo yek ji wan hunermendên Kurd bû ku di salên 70'yan de bi stran û muzîka xwe ya Kurdî li hemû perçên Kurdistanê jî bo şiyarbûn û xurtkirina şuûra milî tesîrek mezin li gel kir.

Li gor dîtina M. Şêxo hunermend ew e ku wek pêşmergeyekî welat, ne bes di xweşiyê de, di hemû hoyên giran de jî divê hunerên xwe di xizmeta têkoşîna rizgariya civakî û netewî de bi kar bîne.

Muzîk û stranên M. Şêxo wê her û her di nava gel de bijîn û gelê Kurd wê tu carî wî jî bîr neke.

Li Kurdistanê îsal agirê Newrozê gurr bû

Îsal Newroz li Kurdistanê Tirkîyê gelek herêmî û bi aktîfî hat pîrozkirin

Li Kurdistanê Bakur û li hin unîversîtên Tirkîyê Newroz îsal li gel her rengê zilm û zorê û hemû şertên dijwar, ji her sal bêtir fireh û bi girseyî hat pîrozkirin. Li Diyarbekir li Unîversîta Dîclê, li Stenbolê li Unîversîta Teknîkê û li ya Yildizê, li Edenê li Unîversîta Çukûrovayê, li Bûrsayê Unîversîta Uludagê û hin unîversîtên din ji alî xwendevanên Kurd ve forum û civîn çêbûn, li ser Newrozê û rewşa gelê Kurd a îro hat axaftin; di bexçên unîversîtan de agir hat dadan, dîlan hatin kişandin, bandrolên bi Kurdî hatin vekirin û sloganên (şîarên) bi Kurdî, "Bijî Newroz, bijî azadî, Helepçe, Dêrsim, Qoçgirî, ji bîr naçe tu yek jî!" hatin avêtin. Li Unîversîta Dîclê zêdeyî 1000 xwendevan agirê Newrozê pêxistin û bi Kurdî şîr xwendin. Li Stenbolê Sultanaahmadê jî grûbek ji xwendevanan agirê Newrozê pêxistin û dora agir govend gerandin. Polis ji wan 18 kesan girt. Li gel van tevgerên xwendevanan, pêşmergên êsîr ên destê dewleta Tirk jî di kampên de agirê Newrozê dadan, ala têkoşîn û liberxwedanê di van kampên êsîran de jî bi hemû hêzên xwe ve bilind kirin.

Milîtanên Partiya Pêşang a Karkerên Kurdistan (PPKK) li metropolê û li Kurdistanê pûlên Newrozê li dîwaran xistin. Li ser pûlan şîara "Bijî Newroz!", "Newroz agirê azadî û serxwebûnê ye!", "Bişkê kolonyalîzm bijî serxwebûnê!" dihat nivîsandin. Dilxwazên kovara Medya Guneşî di 22'ê Ada-

rê de li Stenbolê jî bo pîrozbahîya Newrozê şevê çêkir. Di şevê de zêde 500 kesî beşdar bûn û sitranên Kurdî hatin gotin.

Polîsê Tirk li ser Newrozê belavokê belav kir

Dewleta Tirk her sal jî bo ku Newrozê nede pîrozkirin wek tê zanîn tedbîrên gelek mezîn digirt. Lê hemû tedbîr û terora wan tu carî gelê me dadil nekir; Newroz wek cejnê Kurda her sal hat pîrozkirin. Wê jî ber vê qerardariya gelê me be ku dewleta Tirk îsal hin rê û taktîkên din bi kar anî; tiştêkî wisa kir ku di tarîxa dewleta Tirk de qet numûneyek wisa tune. Li Şirnaqê, polis bi hawakî vekirî çayxane bi çayxane geriya û belavokên li ser Newrozê belav kir. Di belavokê de wisa tê gotin.

"Newroz tê manaya roja nû. Tevgerên di vê maneyê de di serî de li ba Sasaniyan û hin qebîleyên Tirk û hin milletên Musilman ên din ev roj wek destpêka buharê qebûl kirine. Sasani jî koka xanedanên Îranê ne. Di dema Osmanîyan de heta wexta Abdulhemîd 21'ê Adarê wek cejna Yorika (Yorik, qebîleyek ji qewmê Tirk e) jî tê pîrozkirin". (Rojname Milliyet 23. 3. 1989)

Belavoka polisê Tirk tiştêkî eşkere dike: dijmin dibîne ku bi zulm û zorê nikare rê li pîrozkirina Newrozê bigre; wê çaxê jî li

ser Newrozê dest bi dezenformasyonê û sextekariyê dike. Lê gelek dereng e, gel di wê zanîna de ye.

Li derveyî welat Newroz bi yekîti hat pîrozkirin

Îsal jî li derveyî welat Newroz bi yekîti û qerardarî hat pîrozkirin. Li Swêdê, li Almanya Federal, li Fransa, li Danîmarka, li Norveçê, li Ingilistanê, li Yunanîstanê, li Bulgarîstanê, li Awisturalya û li Amarika bi tevgerên cur be cur Newroz hat pîrozkirin. Qetliama Helepçe hat rûşekirin.

Li Almanya Federal li bajarê Hamburgê Tevgera Rizgariya Kurdistan, Cepha Kurdistanê Iraqê û Partiya Demokrat a Kurdistanê Îran jî bo pîrozbahîya Newrozê di 25'ê Adarê de şevê merkezî çêkirin. Di şevê de kitleyek mezîn beşdar bû. Aram Tîgram, Baran, Şivan Perwer bi dengê û tubûrên xwe şev dewlemend kirin.

Li Swêd Federasyona Komelên Kurdistan di 24'ê Adarê de li Stockholmê şevê mezîn û dewlemend amede kir. Di şevê de di ser 4 hazarî kes re beşdar bûn. Şivan Perwer, Nasir Rezazî, Delal, Merziyê Ferîqî, Seîd Yusif, Necmeddin Xulamî, Adil Feqî, Cûdî, Ferhad Baban bi dengên xwe şev xemilandin, Koma Zembilfroş, Koma Kurdistan, Koma Dîlan û Koma Zarokan bi govendên herêmên Kurdistanê îştirakî şevê kirin û şev dewlemend kirin.

Partiya Ozal, ket dereca sisiyan

Di 26'ê Adarê de li Tirkîyê û li bajarên Kurdistanê hîlbijartinên herêmî çêbûn. Di dengdanên hîlbijartinê de Partiya Serokwezîr T. Ozal; ANAP'ê %21.71 deng girtin û bes li du wilayetan reîstiya belediyê bi dest xistin û SHP (partiya sosyaldemokrat) %28.22 deng girtin li 40 bajarên DYP %25.55 deng girtin û li 16 bajarên RP (partiya dîni) %9.73 deng û li 5 bajarên MÇP (partiya faşîst) %4.27 deng û li 3 bajarên reîstiya belediyê girtin. Li Dêrsimê kesekî serbixwe bû reîsê belediyê.

Ji van bajarên ên ku li Kurdistanê ne, bi vê hejmarê hatin parvekirin: SHP 9, RP 4, DYP 2, ANAP 2 û MÇP 2 bajar. Dêrsim serbixwe.

Ev hîlbijartin jî bo partiya Turgut Ozal, bû paşketinek gelek mezîn. Partiya yekemîn SHP û ya duduyan jî DYP ye. ANAP ket dereca sisiyan. SHP her çî bû partiya yekemîn jî, ji bo wê ne pêşketinek mezîn e.

Piştî vê rewşê, hêz û kesên siyasiyên Tirkîyê didin xwiyakirin ku piştî vê netîcê, Turgut Ozal

nikare li ser hukûm bimîne. Divê rojekê zûtir, hîlbijartinên parlamentoyê çêbibin. Lê Turgut Ozal di beyana xwe de da xwiyakirin ku wê dev ji hukûmetê bernede.

Li Diyarbekir kes û hêzên welatparêz ên Kurd namzetekî serbixwe yê muştêrek derxistin. Tevî, propaganda hukûmetê ya dijminatî, qedexekirin û zilm û zordariyê jî ev namzed di dengên de ket dereca duduyan û 17 300 deng girtin. Lê belê li dor 4000 dengên wî hatin şewitandin.

Civîna Hêzên Kurd û Wezîra Biyaniyan a Swêdê

Li ser daxwaza Wezîra Biyaniyan a Swêdê; Maj Lîs Low roja 14'ê Adarê civînek di navbera rêxistinên Kurd û wezîrê de pêk hat. Ji herçar perçên Kurdistanê rêxistin (heyetek ji Cêpha Kurdistanê Iraqê, heyetek ji Tevergera Rizgariya Kurdistanê û ji Partiya Demokrat a Kurdistanê Îranê, ji Komela, ji Rizgarî, ji Partiya Pêşverû ya Kurdên Sûriyê û ji Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê nimînendeyek) di civînê de beşdar bûn. Bi wezîrê re pîsporên kar û bar ên penaberiyê ji beşdar bûbûn.

Civînê 4 seet ajot. Di civînê de Wezîra Biyaniyan û pîsporên wê li ser siyaseta hukûmeta Swêdê a li ser penaberan rawestiyên û problemên penaberên Swêdê anîn zîmên. Her wiha behsa wê yekê ji hat kirin ku hukûmeta Swêdê di rojên pêş de wê çî tedbîrên qanûnî û îdarî li ser van probleman bistîne.

Wezîra Biyaniyan li ser rewşa Kurdan ji rawestiya û da xwiyakirin ku him di riya Komisyona Netewên Yekbûyî ya Bilind a Penaberan re û him jî di riya xwe re wê alikariya penaberên Kurdên Iraqê bikin ku îro li kampên Tirkîyê di rewşek dijwar de dijîn û wê hin kesan ji wan bînin Swêd.

Serokê Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê Keya Îzol jî di civînê de li ser rewşa penaber û karkirên Kurd ên li Swêdê rawestiya û daxwaz kir ku hin problemên wan ên ku hene bînin helki-

rin. Di nav daxwazên xwe de K. Îzol her wiha cîh da mesela programên bi zîmanê Kurdî di radyo û televîzyona Swêdê de, mesela zêdekirina alikariyê ji bo xebata kultura Kurdî, zêdekirina daghemên(krêş) zarokan û avakirina Merkeza Kultura ya Kurd.

Rêxistinên siyasî yê herçar perçan jî bi kurtî piştgiriyê da-xwazên serokê Federasyonê kirin û zêdetir li ser rewşa welat sekinîn, hêvî kirin ku hukûmeta Swêd alikariya siyasî bide têkoşîna gelê Kurd û mesela Kurd di civînên navnetewî û di ya Netewên Yekbûyî de bîne zîmên.

Nimînendê TEVGER'ê jî li ser rewşa Kurdistana rawestiya, da xwiyakirin ku her çendî nufûsa Kurdan li dora 15 milyonan e jî wek mîlet jî hemû mafan bêpar in. Hebûna Kurdan bi xwe jî nayê qebûlkirin. Nimînendê TEVGER'ê her wiha da xwiyakirin ku piştî 12'ê Îlona 1980'yî rewşa Kurdan diwartir bûye û di van çend salên dawî de hin guhertin ji îdara eskerî ber bi îdara sîvil de çêdibin jî rewş li Kurdistanê ber bi çêyîyê ve neçûye. Tevî wê jî ji ber têkoşîna mîletê Kurd, rewşa herêmê û navnetewî îro mesela Kurd li Tirkîyê di rojnaman de, di parlamentoyê de tê munaqesekirin. Nimînendê TEVGER'ê destnîşan kir ku, di vê munaqesê de, burjuwaziya Tirk, hin jê, siyaseta kevn a înkarkirina navê Kurd dimeşînin lê hin jî dibêjin ku bi înkarkirina Kurdan mesele hel-

nabe, divê Kurd bînin qebûlkirin û mafê kulturî yê wan bînin dayin. Li alî din hêzên siyasî yê Kurd, di têkoşîna xwe de bi armanca serxwebûna Kurdistanê rabûne. TEVGER'ê jî programek wiha da-ye pêşiya xwe.

Nimînendê got ku têkoşîna serxwebûna Kurdistanê qonaxek dîr û dirêj wê baje. Di vê navberê de di merheleyek nêzik de divê ku ji bo bidestxistina daxwaz û mafên acîl ê gelê Kurd jî xebat bînin kirin.

Nimînendê TEVGER'ê wiha domand: "Hin xusûsiyetên cihê ên Tirkîyê jî yê Îranê, Iraqê û Sûriyê hene ku em bawer dikin dikarin xebata me hêsatir bikin û wê bihêlin ku em di demek nêzik de hin netîcan bigrin.

Ji wan welatên ku me navê wan da cihê Tirkiye 150 sal e ku di hewla riya Roavatiyê de ye, di-xwaze bibe perçekî ji Ewrûpayê. Ew mutefîkekî NATO'yê ye, di-xwaze bibe endamê Civata Ewrûpa. Wek endamê NY jî wan welatên jorîn bêtir îmze avêtiye bin peymanên navnetewî. Yek jî wan 35 welatan e ku îmze avêtiye bin Seneda Nîhaî ya Helsinkî. Peymanên li ser jiyana kar û bar, li ser azadî û mafên mirovî, li dijî îşkencan û karûbarên ne huqûqî îmze kiriyê. Biryarên civînên Hevkarî û Ewlekariya Ewrûpa qebûl kiriyê.

Tevî ku wiha ye, Qanûna Esasî û qanûnên Tirkîyê bi maddeên li dij van dagirtî ne. Loma îmkân heye ku di civînên NY yê navne-

Wezîra Biyaniya Maj-Lis Löw

tewî yê Parlamentoya Ewrûpa û yê din de meriv zorê bide Tirkîyê ku van qanûnên xwe yê li dijî peymanên navnetewî rake.

Peymanên ku Tirkîyê îmze kirine, wê bîrpirsiyar dike ku gelê Kurd û mafên wî yê demokratîk, mîlî û însanî qebûl bike. Eger Tirkîyê qanûnên xwe li gor van peymanên navnetewî buguhere, gelê Kurd wê bigihîje gelek maf û azadiyên girîng."

Nimînendê TEVGER'ê jî hukûmeta Swêd daxwaz kir ku di van

civînên navnetewî û yê Îskandînavî de zorê bide Tirkîyê.

Piştî civînê beyanek rojnamevanî li ser civînê hat belavkirin û her du aliyên jî dan xwiyakirin ku ji civînek wiha gelek kêfxweş bûne û hêvî dikin ku civînên wiha di rojên pêş de jî bînin pêkanîn.

Hemû rêxistinên Kurd nameyek muşterek jî di riya Wezîra Biyaniyan re pêşkêşî hukûmeta Swêdê kirin, ku bîr û bawerî û daxwazên muşterek ên rêxistin û partiyên tê de bi cih bûbûn.

"Komîta Swêdî ji bo Mafên Mirovî yê Kurdan" civîna xwe ya damezirandinê kir

Piştgiriyek xurt bi gelê Kurd re

Serokê Komîtê Leif Blomberg: "Ez bi serokatiya Komîta Swêdî ji bo Mafên Mirovî yê Kurdan îftixar dikim, armanca me him li Swêdê û him jî li hemû dinê jî bo mafên Kurdan xebatîkirin e".

Wek xwendevanên me dizanin, me di hejmara 87'an a Armançê de gotibû hin parlamentera, rojnamevan, hunermend dixebitin da ku ji bo parastina mafên mirovî yê gelê Kurd komîteyekê ava bikin. Di 14'ê Çileyê Paşîn de 50 Swêdî civiyabûn, komîteyek muvaqet ava kiribûn. Komîtê di komcivîna xwe ya di 16'ê Adarê de, hebûna xwe bi awayekî resmî îlan kir. Ji bo îlankirina Komîtê, hilbijartina roja 16'ê Adarê gelek balkêş e; rojek ku gelê Kurd pîrr hewceyî piştgiriyê ye.

Civînê, rapora xebatê tespît kir û hin biryar stand. Li gor rapora xebatê Komîtê wê van xebatan bike;

- Derxistina kovareke periyodîk di derheq Kurdan de

- Derxistina broşurekê ku Kurdan û Komîtê bide naskirin

- Derxistina filmên videoyê; li ser tarîx, jiyana û çanda Kurdan

- Di çapemeniya Swêdê de derxistina hin nivîs û munaqeseyên li ser Kurdan

- Li ser mijara mafên însanî yê Kurdan hazîrkirina konferansekê navnetewî, lêkolîna rê û dirban,

- Wê tîkîlî bi munesên Swêdî yê alikariyê re bî danîn û bi wan re bî munaqesekirin, ka çewa karîna alikariya Kurdên penaber ên di kampan de bikin,

- Girtina doza Kurd di rojê parlamentoya Swêdê de

- Ji bo ku Swêd, di Komisyona Mafên Mirovî ya Yekîtiya Netewan de, li ser pîrsa Kurdan vatîniyên xwe bi cî bîne, çavdêrî lê bî kirin.

Dûre, Komîtê 24 kes jî bo Komîta Karkir hilbijart. Komîta Karkir jî van kesan pêk tê:

Maria Leissner (parlamentera Partiya Gel), **Karin Söder** (Wezîra Derve ya kevn û parlamentera Partiya Navendî), **Hans Göran Franck** (parlamentera Partiya Sosyaldemokrat), **Viola Furubjelke** (Parlamentera Partiya Sosyaldemokrat), **Inger Koch** (parlamentera Partiya Muhafezekar), **Berith Eriksson** (parlamentera Komunîstên Partiya Çep), **Oswald Söderquist** (parlamentera Komunîstên Partiya Çep), **Ragnhild Pohanka** (parlamentera Partiya Kesk), **Gösta Ekman** (artîst, rejîsor), **Margareta Ringström** (nivîskar), **Olof Tandberg** (nivîskar), **Thomas von Vegesack** (nivîskar, serokê kevn ê Kluba PEN), **Eva Hedas** (rojnamevan), **Margareta Strömstedt** (nivîskar), **Sture Linnér** (dîplomat û nivîskar), **Carl Henrik Hermansson** (îdeolog, serokê kevn ê Komunîstên Partiya Çep), **Hakan Landelius** (Sekreterê Giştî yê kevn ê Rêxistina Parastina Zarokan), **Thommas Hammarberg** (serokê kevn ê Amnesty International û nuha jî

serokê Rêxistina Parastina Zarokan), **Karl Axel Elmquist** (serokê Yekîtiya Kîlîsên Azad), **Leif Blomberg** (Sekreterê Giştî yê Sendika Karkirên Madenê û Serokê Komisyona li dij Nijadperestiyê), **Anders Wijkman** (serokê kevn ê Xaçê Sor), **Arne Eriksson**, **Lars Gunnar Eriksson** (musteşarê Wezareta Kar) û **Maria Munter**.

Ji bo serkoktiya Komîtê Leif Blomberg, ji bo serokatiya duemîn jî Thommas Hammarberg hatin hilbijartin.

Serokê Komîta Swêdî jî bo Mafên Mirovî yê Kurdan Leif Blomberg di mîtinga Helepçê de, ku ji aliyê vî Komîtê ve hatibû amadekirin, weha digot:

"Ez bi serokatiya Komîta ji bo Mafên Mirovî yê Kurdan îftixar dikim. Armanca me him li Swêdê û him jî li hemû dinê jî bo mafên Kurdan xebatîkirin e. Çêkirina muxalefetek ji bo gelê Kurd û kişandina bala gelê Swêdê ser Kurda, armanca me ye..."

Rastkirin

Di hejmara berê de çend çewtiyên girîng bûne, ji ber vî yekê em lêborînê jî xwendevanan dixwazin û wan çewtiyan li jê rast dikin.

1-Di Rojê Mehê paragraf 4, rêza 11'e de "Tarîxa Însaniyê nîşan daye" hatiye nivîsandin; rastî wê "nîşan nedaye" be.

2-Rûpel 6, di pêşgotina Hevpeyvînê de "nûçegîhanê" hatiye nivîsin; rastî wê "nûçegîhana" be.

3-Di rûpel 11, di dawiya nivîsa "Li Iraqê Zarok Tê..." de çend cumle ketine; rastî wê wisa be: "Gelekên van îşkencan bi zarokan jî tînin kirin. Li ser zarokan bi awakî gelemperî îşkencan tecawuzî cînsî jî tînin kirin."

**Parlamentêrê Sosyaldemokrat ê Danîmarka
Poul Qvist Jorgensen:**

"Di kampan de netîce felaket e"

Em di vê hejmarê de hevpeyvîna ku me bi parlamentêrê Partiya Sosyaldemokrat a Danîmarka Paul Qvist Jorgensen re çêkiriye diwêsînin. Wek tê zanîn Jorgensen, yek ji wan parlamentêran e ku çûbû Kurdistanê.

Armanç: Te bi komîsyonekê re Tirkîye ziyaret kir. Komîsyon ji kê pêk hatibû?

Jorgensen: Komîsyon girêdayî Wezarata Derva ya Swêd bû û ji 5 parlamentêrên Swêdî pêk hatibû. Ev 5 kes jî her yek nûne-rên partiyak siyasî bûn. Van 5 partiyên di nav xwe de li hev kiribûn ku wê bi parlamentêrên xwe re têkiliyê deynin. Armanca bi vê yekê, firehkirina komîtê ye. Ev partiyên bira di merhela pêşî de partiyên Civaka Ekonomîk a Ewrûpa (CEE) ne. Lê bi nêzîkbû-na tarîxa ziyaretê ve jî mecbûrî hejmara kesên ku wê biçûna Tirkîyê bi parlamentêrên Swêdî û bi min, hat sînorkirin.

Armanç: Armanca ziyareta we çî bû?

Jorgensen: Armanca ziyareta me mesela mafên însanî li Tirkîyê, îşkence û rewşa Kurdên multecî yên Iraqê bû. Lê ez wisa tê digihîjim ku hûn dixwazin li ser rewşa Kurdên Iraqê bi min re bi-peyivin. Çaxa em çûn Tirkîyê pêşniyarek konkret hebû. Pêşniyar ev bû: dihat xwestin ku Komela Mafê Însanî ya Tirkîyê ji bo xelata mafê însanî ya Ewrûpa bê nîşandan. Wê bê nîşandan ya na, nikarim tişteki bibêjim. Lê di vî warî de em ehemiyetek mezîna di-din xebata vê komelê.

Tirkîyê him îmze avêtîye binê paymana Koma Miletan û him jî avêtîye binê ya Komîsyona Ewrûpa yê. Peymana dawî di 1'ê Sibata 1989'an de ket jiyane. Lê em dibînin hûn li welêt îşkence dom dike. Em bi xwe jî bi kesên ku piştî 1'ê Sibata îşkencê dîtîne re peyivin.

Dema em werin ser mesela Kurdên Iraqê, rewş ev e: ne Danîmarka û ne jî Swêd îmkana wan tune ye ku alîkariya multeciyan bike. Sebeb jî ev e: hukûmeta Tirkîyê vê problemê wek problema xwe dibîne û ji ber vê yekê jî li dijî alîkariya navnetewî derdikeve. Metoda normal ev e: di navbera Koma Miletan û hukûmeta Tirkîyê de hevkarî tê çêkirin û li ser vî esasî alîkarî dibe. Em bi nûnerên Multeciyan ên Şûba Koma Miletan a Anqerê re peyivin. Bersîva wan ev bû: em hazir in ku alîkariya multeciyan bikin. Lê belê em naxwazin ku vê alîkariyê wek pere teslîmî hukûmeta Tir-

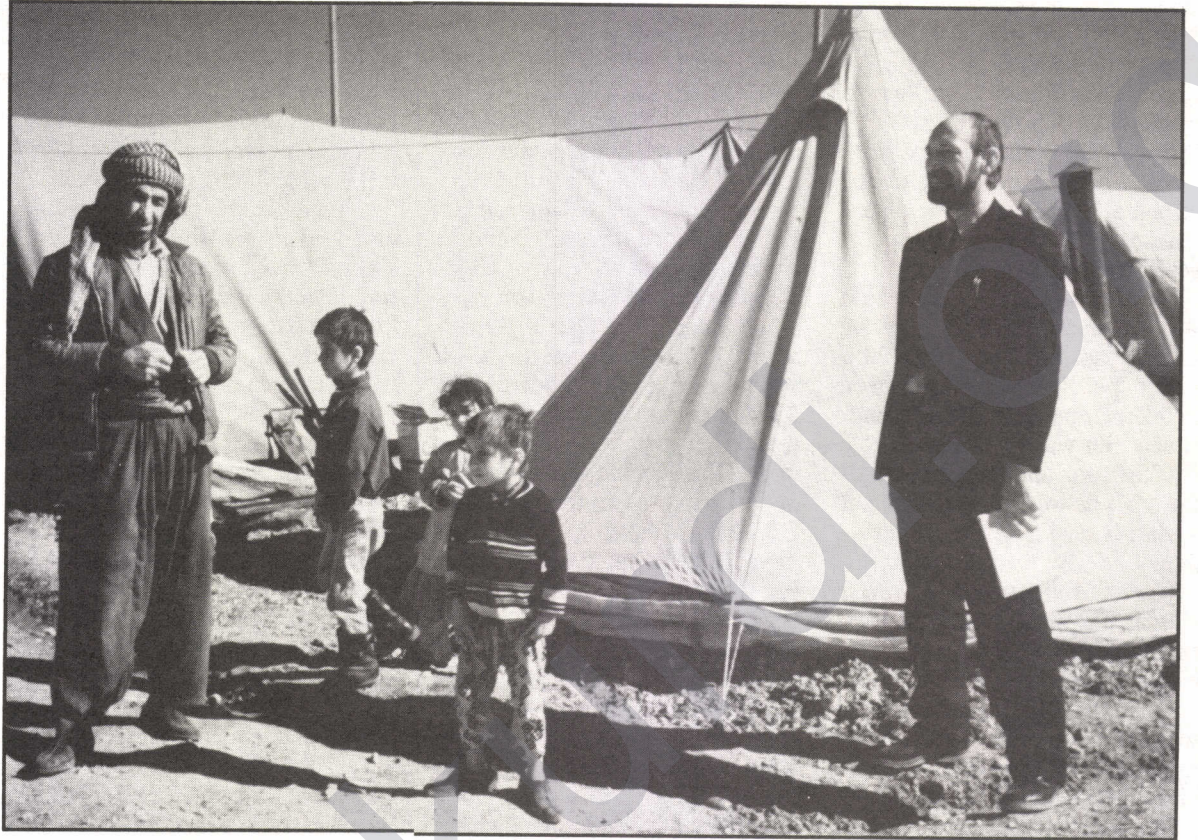
kiyê bikin. Em dixwazin bizanibin ku wê pera ji bo çî bi kar binin? Em endamê Komîsyonê bi nûnerên Koma Miletan re di yek dîtîne de ne. Siyaseta Koma Miletan a alîkariya multeciyan ev e: li ser esasê Koma Miletan û hukûmeta wî welatî alîkariya multeciyan tê kirin. Lê li vir hukûmeta Tirkîyê serkêşiyê dixwaze, ku pere ji çî re û çawa bê bi kar anîn ew qerarê bide; dibê, ev karê min e. Ji ber vê rewşê ne Danîmarka, ne Swêd û ne jî Koma Miletan dikare vê daxwazê qebûl bike. A nuha rewş vekiriye, lê kilit di destê hukûmeta Tirkîyê de ye.

Armanç: Ew kampên ku te dîtî, rewşa multeciyan çawa bû?

Jorgensen: Bi tevayî di kampan de rewş pirr xerab e. Di demek pirr kin de divê hin mudaxele bîn kirin. Yan na, netîce felaket e. Di nav kampên ku min dîtîne de ya rewşa wê herî baş a Mêrdînê bû. Di vê qampê de 15 hezar û 900 kes dimînin. Awantaja kesên vir ew e ku kamp li deştêkê ava bûye û dinya germ e.

Di kampa Mêrdînê de gelşa herî mezîna kêmaniyan daşîrê, himamê û avê ye. Heger van kêmasiyan ji navê ranebîn, kamp rû bi ruyê felaketekê ye. Çaxa germî bigihîje 30-40 derecayî bi carekê de wê her babet nexweşî rû bidin. Bi vê çûyîne nagihîje, meha Gulanê wê gelek nexweşî xwe nîşan bidin. Ev nexweşî epidemî, tifo û ta ye.

Ji bo her sê kampên ku em lê geriyên gelşa muştêrek ev e: li gel ku li dora kampan erdê pirr fireh û vala heye, lê cardin jî çadir li ser hev vegirtine. Bi viya armanç ew e ku tîkiliya wan û Kurdên derve ji hev qut bikin da ku keysê nebînin alîkariya hev bikin. Mesela, li gel ku di kampan de doktor û hemşîreyên Kurd hene lê cardin jî rê li wezîfegirtina wan tê girtin. Yê wezîfê dikin bes doktor û hemşîreyên Tirk in. Di kampan de mekteb jî tune ye. Erê ew bi xwe jî naxwazin. Ji ber ku wê xwendin bi Tirkî be. Daxwaza Kurdan mektebên bi Kurdî ne, kitêbên bi Kurdî ne. Ji kampên ku me ziyaret kir yek jî ya Mûşê bû. Herçiqas ez neçûm jî, lê hevalên min ên çûbûn, şok bûbûn. Çaxa em li wir bûn serma -28 derece bû. Binêre ez dikuxum, min li wir serma girt. Heta nuha ardu ji vê qampê re nehatiye dayin.

Parlamentêrê Danîmarkî Paul Qvist Jorgensen li kampê multeciyan, bi multeciyeke Kurd re

Cara pêşî di van rojan de dest pêkirine ku ji vê kampê re ardu bişînin. Di vê kampê de 25-30 jin, mêr û zarok 24 seetên rojê di odeyek 60-70 metre qareyî de derbas dikin. Ji ber ku ji sermê nikarin derkevin der.

Armanç: Li ser gelşên kampê, ma hûn bi berpîrsiyarên kampê re peyivîn?

Jorgensen: Erê. Ew kesên ku em bi wan re peyivîn digotin ku hin teşebus hatine kirin. Ew jî ev in: di kampa Mêrdînê de 3 sahayên topê çê kirine. Di nêz de jî vê qampê re wê hin aletên muzîkê bîn temîn kirin. Vana bîzzat em ji waliyê Mêrdînê fêr bûn.

Di van kampan de nêzîkî 60.000 Kurdên multecî dimînin. Bê-yî vê, meqamên resmî yên Tirkîyê ji me re gotin ku li Tirkîyê milyonek Kurd hene. Berpîrsiyaran soz dan me ku derengtir heta 1'ê Gulanê wê gelşên multeciyan hel bikin. Bi vê sozê ne ez û ne jî endamên komîsyonê yên din bawer dikin. Ji ber ku Tirkîye ne dixwaze zorê bide Îranê û ne jî Iraqê. Gotin ku bi van her du welatan re jî di nav tîkiliyên baş de ne. Gelekî îftîxar dikin ku di seranserê herbê de yek gulle jî nefirotime wan. Ez bi xwe di vê baweriyê de me ku Iraqê li hember Kurdan gazên jahfî bi kar aniyê. Gelek caran ji çavkaniyên ji hev azad, giliyên ku vê îddîayê rast dikin, gihîştin min. Ya din, ew kesên ku li Mêrdînê û li Diyarbekrê em bi wan re peyivîn di vî warî de hemû şikê ji ortê radikin. Mesela, di kampa Mêrdînê de yekî ku

ez pê re peyivîm ji min re got: - Gundê me bi şev bombe kirin. Ji bo ku hemû riyên me yê revê bigrin balafirên Iraqê bombe li derî gundê me dibarand. Bi vî hawî îmkana me ya revê ji navê radibû. Di vê êrişê de, min jina xwe, ji çar zarokên xwe duduyên wan, bavê xwe û birayê xwe wenda kir. (A nuha 2 zarokên mêrik hene. Mecbûr e ku ew li wan mêze ke. Di vî warî de tu alîkariyekê nagire) Min ji mêrik rewşa dema êrişê pirsî. Bersîv ev bû: min verşîya zer kir der û bîna min çikiya. Di dema bombardimanê de bînek wek bîna sîrê û bîna lastîkê tevlihev li her derê belav bûbû. Her wiha tiştên wisa di kampa Diyarbekir de min ji yekî din jî bihîst. *Nu-mûneyek din jî ji alî zarokekî ve çêkirina rismekî li ser pelê cixarê bû. Di vî rismî de teknîka êrişê hatibû çêkirin. Ev risma netîca wê yekê bû ku zarok bi xwe dîtîbû, ya jî yekî jê re gotibû. Ev risim jî alî zarokekî Kurd ê 8 salî ve hatibû çêkirin. Ez bawer dikim ku ev risim berê jî gihîştibû bîr û raya gîştî. Bes ev hersê nûmune îspata wê yekê ne ku li dijî Kurdan gazên jahfê hatine bikaranîn.*

Li ser helkirina gelşên multeciyan hin xebatên Tirkîyê hene. Armanca Tirkîyê ji hemû multeciyan ji 1/3'ê wan bişîne Îranê, ji 1/3'ê wan bişîne Ewrûpayê û ji 1/3'ê wan jî ji xwe re bihêle. Armanca komîsyona me û ya Koma Miletan ev e ku ji dêlî belavkirina wan ve, şertê vegera wan a welatê xwe ji wan re amade bike.

Armanç: Hatina demokrasiyek bi temamî li Tirkîyê mesela Kur-

dan jî digre nav xwe. Di vî warî de tu çî difikiri?

Jorgensen: Heta ku li Tirkîyê maddeyên 141, 142, 163 hebîn meriv nikare qala demokrasiyê bike. Xebata me ev e ku ji bona rakirina van maddeyan em karibin bibin unsûrekî tesîrê. Ji ber ku dema Tirkîye dixwaze tîkeve nav Civaka Ewrûpayê mecbûr e ku hin guherandinên qanûnên esasî bike. Ji ber vê yekê min beyanek sert da. Min bi vî hawî bang li parlamentêrên Koma Ekonomîk a Ewrûpayê kir; heta ku Tirkîye hin gavan ber bi demokrasiyê navêje bi daxwaza Tirkîyê ya endametiya Civaka Ekonomîk a Ewrûpayê qet mijûl nebin. Ez vêya îro jî dibêjim û ezê wisa dewam bikim.

Gelek caran min ji berpîrsiyarên Tirkîyê guhdarî kir, ku wan di sala 1923'an de mesela hindikayîyan(miletan) hel kirine. Berpîrsiyarên hukûmetê bi vê yekê xwe serbilind didîtin. Ev, di sala 1923'an de bi biryarekê dibêjin hindekayî bes ji kesên ne Musilman îbaret in. Heta ku ev biryar û ev dîtîna bimeşe ne mumkûn e ku ji mesela Kurd re riyek çareser-kinê bê dîtîna.

Ya dawî çaxa vegerim ser mese-la multeciyan Kurd; yê rê li ber alîkariya Rojava û Koma Miletan digre Tirkîye ye. Tirkîye naxwaze ku hevkarîya tu organizasyoneke Koma Miletan bike. Dixwaze ew pera bigre û ew tayîn bike. Sebebê vê jî ev e; heger Tirkîye bi Koma Miletan re hevkarîyê qebûl bike, di eynî wextê de hebûna Kurdan jî qebûl dike, Ji ber vê yekê xwe nade ber hevkarîyê. □

Wezîrê Derva yê Swêdê Sten Andersson:

"Navê Helepçê berî salekê di mêjiyên me de ciyê xwe girt"

Par van çaxa, di 16'ê Adarê de 5 hezar canên ciwan û navsalî li Kurdistanê li kolan û meydanên bajarê Helepçê di navbera 2-3 deqîqan de hatin kuştin. Salek di ser vê Hiroşîma Kurdan re derbas bû. Di vê salê de mesela Kurdan bû aktuel, dostên Kurdan zêde bûn, ji bo bi destxistina mafê însanî yên Kurdan ji alî dostên me ve Komîte hatin saz kirin. Yek ji wan Komîtan, Komîta Swêdî ji bo Mafên Mirovî yên Kurdan e.

Di salvegera qatîfama 16'ê Adarê de li Swêdê vê Komîtê mitîngêk organîze kir. Di mitîngê de bi navê hukûmeta Swêd Wezîrê Derva yê Swêd Sten Andersson axaft.

Serokê Rêxistina Parastina Zarokan Thomas Hammarberg di axaftina vekirina mitîngê de digot

ku "Helepçê bûye nişana zordestîya ku hukûmetên Tirk, Irak, Îran û Sûriyê li gelê Kurd dikin. Em li vir ji bo peyadakerina muxalefetek navnetewî, ji bo mafên însanî yên gelê Kurd kom bûne. Qirkirin, hepskirin û bi darê zorê koçkirina gelê Kurd divê li neslên dahatû neqewime."

Wezîrê Derva yê Swêdê Sten Andersson bi gotinên şibandîna Helepçê bi bûyerên getoyên Nazîstan û şerê Vietnamê dest pê kir û got: "Navê Helepçê berî salekê di mêjiyên me de ciyê xwe girt. Em tu caran rismên ji wê derê ji bîr nakin. Ew rismên ku li odeyên me yên runiştinê ciyê xwe girtin, rismên zarokên wek ku di xewê de bin xuya dikirin, lê di şerê kîmyayî de şehîd ketibûn. Ew rismên ku dişibîyan zarokê ku bi şerê xwe li Getoyên War-

şowayê bi çavên pirsyarî li havîrdora xwe dinihêrt. Ew rismên ku dişibîyan keçîka Vietnamî ku agir pê ketibû û ji bo jiyane ji napalmê direviya. Di 16'ê Adara 1988'an de bajarê Helepçê li Kurdistanê, di dirêkê de wek gelek bajarên ku şahidê hovîtiyê ne, hat gaz kirin."

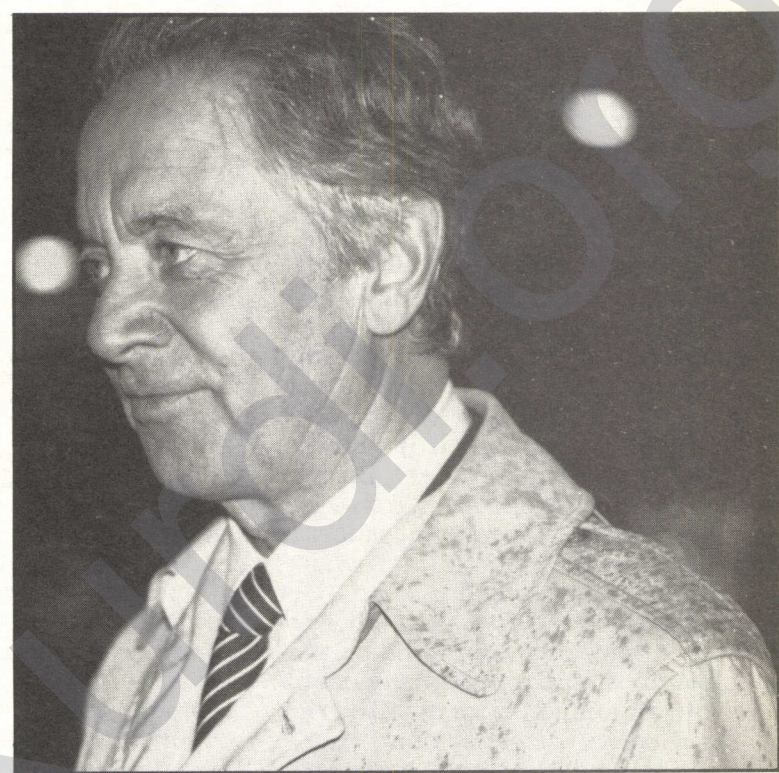
Sten Andersson di axaftina xwe de li ser bikaranîna çekên kîmyayî rawestîya û diyar kir ku bikaranîna çekên kîmyayî li dij mafê însanî ye û tu car nayê efû kirinê. Ew, li ser zulm û zordestîya ku li gelê Kurd tê kirin sekinî û got: "Jenosîda Helepçê carek din şanî me da ku gelê Kurd ne tenê li Iraqê lê li welatên din ku Kurd wek netewekî lê hene, nesil bi nesil, sal bi sal di bin zordestiyê de mane. Ji ber netewebûnê cudakirin û teqibatên siyasî, dînî û bîr û baweriyên şexsî ku ji alî Netewên Yekbûyî li dij mafê însanî hatine qebûl kirin, e".

Sten Andersson di axaftina xwe de dîr û dirêj li ser mafê penaberan û wekhevîya Kurdan û gelên din rawestîya.

Wezîrê Derva yê Swêd S. Andersson axaftina xwe wiha qedand: "Êrişê li ser Helepçê, mirina kesên bê sûc, wê tim û tim wezîfên me yên têkoşîna li dijî zordestî û tadeyê bîra me."

Piştî Axaftina S. Andersson Şairê Kurd ê bi nav û deng Şêrko Bêkes bi dengê xwe yê gurr li ser Helepçê şîrek xwend. Şîra wî ji alî artist û rejîsorê bi nav û deng Gosta Ekman bi Swêdî jî hat xwendin.

Di mitîngê de Parlamentera Partiya Gel Maria Leissner jî ax-

Sten Andersson: "Jenosîda Helepçê carek din şanî me da ku gelê Kurd ne tenê li Iraqê lê li welatên din ku Kurd wek netewekî lê hene, nesil bi nesil, sal bi sal di bin zordestiyê de mane." (Foto: Azad Perwer)

dizane, dibe ku sibê jî biqewime. Iraqê tenê çekên kîmyayî bi kar neaniye. Hin delîl şanî me didin ku Iraq çekên biyolojîk jî bi kar tîne."

Maria Leissner di axaftina xwe de rexne li Netewên Yekbûyî jî kir. Wê di vî warî de got ku: "NY, van kirinên Iraqê ji bo biryara mehkûmkirina Iraqê têr nedît. Herçiqas delîlên hovîtiya hukûmeta Iraqê ji alî Komsîsyona Mafên Însanî ya NY hatibûn pêşkêş kirin jî cardin NY biryara

ca me him li Swêdê û him jî li hemû dinê ji bo mafê Kurdan xebatînin e. Çêkirina muxalefetek ji bo gelê Kurd û kişandina bala gelê Swêdê li ser Kurda armanca me ye...20 milyon Kurd li herêma ku bi navê Kurdistan tê bi navkirin dijîn. Kurdistan di navbera Tirkiyê, Îran, Iraq û Sûriyê de hatiye parvekirin. Ji wan ne yek jî mafê însanî yên Kurda qebûl nakin, lê berevajî gelê Kurd li van dewletan tê pelçiqandin, zordestî lê tê kirin, di bin taqîbatê

Mela Mehmûd Dêrşewî*:

Ez şahidê êrişê roja pêşîn bûm

25'ê heyva 8'an hukûmet hat. Pêşî ji hemî rexa ve, ji rexê Zaxo bo Kanîmasyê, ji rexê Dihokê bo Amêdiyê û Dêralokê û Şiladizê, ji rexê piştî Misul bo menteqa Akre û Şêxan û ji rexê navbeyna Erbil û Musil ra hat. Du feyleq ji 30 heta 40 hezara ye, du feyleq ji bilî çaxa her ji herî ku bêt ji ewel re dest avêt çêkê şîmyayî. Roja 25/8 ku hatibûn heta Kanîmasyê her wê rojê teyare hatin, herdu rexê çiyayê Meûn û rexê Berwariya û rexê Sehneyê û pê da biçit heta xwe li piştî Zaxo bidit, di gel menteqa Dostkiya ve di gel menteqa Bergayê ve, eve hemî di êk rojê da bombarana şîmyayî kir.

Li mînteqa çiyayê Meûn, li nav Berwariya yê ez pê hesiham Yekmalê, Hênî, Bazî, Kanîbelaxî, Wermilî, Wabellî, Dihî, Basî, Dukerî, Bejêrka Seyda, Bwîka, heta biçit xwe li çiyayê Lêkî bidit, li piştî Zaxo li ser huddê Iraqê û Sûriyê û Tirka, eve hemî di êk seetê de bombaran kir û hewqas li nav Dostkiya û li nav Mizûriya Bergare û rexê Şêxan, yanî pêk ve hemî bombaran kir. Bi rengê ûsa bombarana şîmyayî kirin, belgê dara reş bîn û hemî hatin xarê. Giya hemî reş bîn. Min nedît belê hevala digote me ditin: Teyrik, heywan, rûvî û hwd. miribûn, ketibûn wa dera.

Gotina qaymeqamê Zaxo; ewî taxiyî hat bîra min ku 16'ê heyva 5 gotibû: em nahêlin; ne însana, ne heywana ne teyra. Min got Welle ewî gotina xwe bi rastî bi ci anî.

Her kesek neçar bi ku bi çî awayê heyî piçûk û iyalê xwe ji destê dijmin xelas bikit. Çimkî mexseda wî nehêlana mîletê Kurd bi. Em hatin ser huddê Tirk, vêca çawa eger mirov nav da bit ji mirov nikarî ewî halefî bidit pêş çava ewê hatî pêş. Êk ji wa serpehatîya ku bi çava hatiye ditin ku dema ji Ava Zê derbas dibûn û dijimin hat gihayê û lê hatiye ku bab bi hinêk iyalê xwe ve derbas biye û dayik bi hinêk iyalê dî ve li wî rexê avê ketiye destê dijmin û 28'ê heyva 8 heta 6'ê heyva 9 eskerê xwe serberdayî kiriye li nav wa cihê vegirtî wekî eskerê Hulagû û Teteriya, wekî hemî eskerên mierim. Belê Welle kes negihaye dereca wî Seddamî di cinayet û zilmê da. Li Tirkiyê rojnameyekî ji min pirsyar kir: Tu, evê daftî dereca kê de? Min got: bi Xwedê hêja kes wek ewî nehatiye ku em bêjin ev wekî wî ye. Eger ew bêjin Hitler, Cengiz û Hulagû hemî wê şagirtê vî bin di zulm û cinayetê de.

(Amancê jî hêjmar 26 Sibat, 1989)

* Mela Mehmûdê Dêrşewî imamê Camiya Mezin a Zaxoyê her weha nivîskarekî Kurd e ku çapa duduyan a kitêba wî bi tîpên Latînî bi navê "Ji Mîstaxa Çiya-Ji Gotinên Pêşîya" sala 1989'an de li Swêdê derçû. Di êrişê par a rejîma Seddam de ew ji Kurdistanê Iraqê çû Kurdistanê Îranê. Ev perçênivîsar jî hevpeyvînek wî hatiye girtin ku kovara Amancê pê re kiriye.

Bîstek ji mitînga Stockholmê (Foto: Azad Perwer)

aftinek kir. Ew di axaftina xwe de li ser kampên multeciyan sekinî û wiha got: "Par meha Tebaxê gelê Kurd bû qurbana aştiya Îran û Iraqê. Lûleyên çekan berê xwe dan gelê Kurd. Wekî ku heya xwe ji gelê Kurd bistûnin. Dê, zarok û îxtiyarên bê sûc û bê guneh hatin kuştin. Bi êrişên hukûmeta Iraqê Helepçeyek nuh derekte ortê...Bûyera Helepçê ne tenê par lê berî wê jî qewimî. Kî

mehkûmkirina Iraqê negirt. Bi rastî ev trajediyek e."

Axaftina dawî ya mitîngê Serokê Komîta Swêdî ji bo Mafên Mirovî yên Kurdan, Leif Blomberg (Serokê Sendîka Karkerên Madenê û Serokê Komîsyona Stoppa Rasîzizmê ya Swêdê) kir. Wî di axaftina xwe de bi kurtî wiha got: "Ez bi serokatiya Komîta Swêdî ji bo Mafên Mirovî yên Kurdan ifîxar dikim. Arman-

de ye, îşkence lê tê kirin. Rapora Komîsyona Efûyê şanî me da ku Iraq ne tenê mezinan lê zarokan jî îdam dîke."

Ne bes e tenê bi mitîng, meş, civîn û platformên din ew sûcê însaniyetê bê ruswa û rûreş kirin, pêwîst e li her cih û her dem Helepçê bê bibîranîn. Pêwîst e 16'ê Adarê bibe roja şehîdên Kurdan.

ne karê aqila ye lê rast e

◆ **Îstasiyona Radyo ya Voice of Amerika niha datayek (kompiterek) nuh li îstasiyona xwe bi cih kiriye. Ev dataya dikare dangan wergerîne 43 zimanan. Sîstema vê datayê şirketa Xerox ditiye. Ev data dikare alfaba Latîni, Erebi û Kirîli bi cih bike. Ji bo vê datayê problema herî mezin tîpên Çîni ye. Bi sîstemekê rojnamevan tenê telafuza gotineke Çîni dinivîsîne û data bi xwe ji vî dengê gotina Çîni dinivîsîne.**

◆ **Şirketek Amerîkî sîstemeke datayê afirandiye û bi vê sîstemê şofêr dikarin bi rehetî rîya xwe derxin. Şofêr pêşi pê li bişkoka ciyê ku lê ye, dike û pişt re ji pêl bişkoka ciyê ku dixwaze biçê, dike. Data di ekrana xwe de rêberiya şofêr dike û rêşanî wî dide.**

◆ **Dema mirov li rengê kesk dînihere, dilê mirov bi rîtmekê rehet lêdixe û dema mirov li rengê sor dînihere dilê mirov bi rîtmekê dijwar lêdixe. Vê lêkolînê li Fransayê çekirine. Li gor vê lêkolînê rengê şîn ji wek rengê sor tesîr li dil dike.**

◆ **Yekitiya Sovyet sîstemeke nuh a transportê afirandiye. Ev sîstema transportê ew e ku ji hewayê bi tazyîq di lûleyan re eşya tîn birêkirin. Bi vê sîstemê di salêkê de 3 milyon ton eşya tê transportkirin.**

◆ **Yekitiya Sovyet ji Finlandiyayê du noqavên piçûk stendin. Ev noqavên piçûk, di nav avê de di 6000 mêtro kûrayî de dikarin lêkolînên ilmî bikin.**

◆ **Li DYA 27 milyon kes nexwende ne (xwendin û nivîsandina wan tune). Ji 5 kesan yek di xwendina blanketa mehîniya xwe de zehmetî dikşîne.**

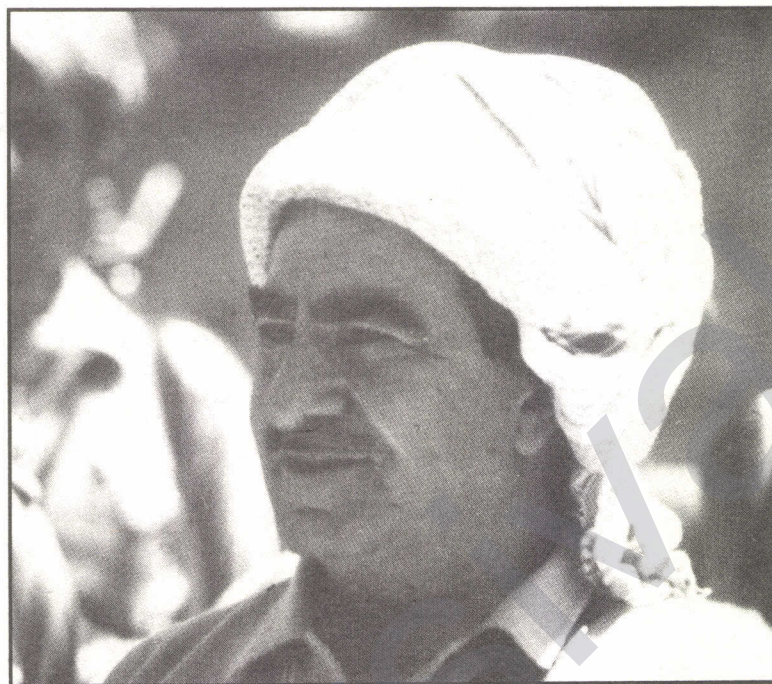
Barzanî di dehemîn salvegera koçkirina xwe de hat bibîranîn

Roja 4. 3. 1989'an de li Stockholmê Barzanî di dehemîn salvegera koçkirina xwe de hat bibîranîn. Şeva bibîranînê ji aliyê "Komîta Amadekirina Dehemîn Salvegera Koçkirina Barzanî" ve hatibû amadekirin. Di şevê de bi dirêjahî qala xebat û têkoşîna Barzanî hat kirin. Di peyva "Bereyê Kurdistanê Iraqê" de li ser rewşa Kurdistanê Iraqê hat sekinîn.

Gelek partî û rêxistinên siyasî yên Kurda û komeleên demokratîk mesajên sersaxiyê ji bo şevê hinar-tîbûn.

Di şevê de Dr. Cercis Fethullah qala biranînê xwe û Barzanî kir -Dr. Cercis Fethullah demekê dirêj bi Barzanî re jiyaye-. Li gor gotina wî Barzanî zîmanên Rûsî, Farisî, Erebi û Kurdî (Kurmançiya jorî û jêrî) pîrr baş dizanibû û ji helbestvanê Faris, Şîrazî gelek hez dikir.

Her weha Kerîm Husamî ji qala jiyana Barzanî ya li Mahabadê û qehremaniyên wî kir.

Di şeva biranînê de filmek li ser Helepçe ji hat nîşandan. Şev bi sirûdên nîştîmanî û xwendina helbestan dawî hat.

Di kampa miweqet a Qiziltepe de multeciyên Kurd, M. Mustefa Barzanî bi biranîn. Li kampê, di roja 1'ê Adarê seet di 08.00 de 13 hezar kes ji bo biranîna Barzanî rawestiyân.

Pişt re, di hoparlorên "Çadır kent" (kamp) da stranên Kurdî hate strandin, helbest hatin xwendin. Li ser şexsiyeta siyasî ya M. Mustefa Barzanî û li ser Kurdistanê Başûr hate axaftin. Îdareya kampê û hêzên çekdarî yên Tirk nehiştin di dema biranînê de rojnamevan û kesên ji der û dorê bikevin nav kampê.

Weşanên Nuh

Şairên klasîk ên Kurd

Ev pirtûk wek ji navê wê jî tê zanîn, şairên klasîk ên Kurd dide naskirin û çend berhemên wan pêşkêş dike. Di pirtûkê de jiyana û van şairên klasîkên Kurd hene; Elî Herîrî, Feqiyê Teyran, Melayê Bateyî, Melayê Cizîrî, Mensûrê Girgaşî, Mîna, Macin, Sadiq, Bekir Begê Erzî, Pertew, Şêx Nûredînê Berîfkanê û Ahmedê Xanî.

Nivîskarê pirtûkê Abdulreşîb Yûsuf pêşgotinek ji nivîsiye. Ev pirtûk cara yekemîn bi tîpên Erebi li Iraqê hatiye çapkirin. Wergera tîpên Latîni ji aliyê Elî Şêr ve hatiye kirin. Pirtûk 110 rûpel e û ji aliyê Weşanxana Jîna Nû ve hatiye çapkirin.

Navnîşana xwestinê ev e:
Jîna Nû Förlaget
P. Box: 240 12
750 24 Uppsala/Sweden

Mîstaxa Çiya Ji Gotinên Pêşiya

Ev pirtûka heja ji aliyê Mele Mahmûd Dêrşewî ve hatiye hazîrkirin li ser pêşgotinên Kurda e. Di pirtûkê de 867 pêşgotin bi şirovekirin hatiye çapkirin. Pirtûk di sala 1979'an de li Kurdistanê Iraqê bi tîpên Erebi hatiye çapkirin, Serbest Zaxoyî ji pirtûk wergerandiye tîpên Latîni û îsal li Stockholmê çapkirîye. Wergêr ji bo pirtûk xweştir bê fêmkirin ferhengokek piçûk û li ser jiyana nivîskar ji pêşgotinek li orjînalê zêde kiriye. Pirtûk 275 rûpel e.

Mele Mahmûd bi eslê xwe Şîrnaxî ye, ji mêj ve ji ber zulma kolonyalîstên Tirk koçî Kurdistanê Iraqê kiriye.

Navnîşana xwestinê ev e:
Rasheed. M. AB
Bergengatan 12 2tr
164 35 Kista/Sweden

Hindik-Rindik

Mușterî

Kurdekî ji Qonyayê ji qeza Qûliyê jî wek hemwelatîyên xwe, xwe li Swêd girtibû û li ba polis daxwaza îltîcayê dikir.

Polis jê pirsî:

- Senetê te çi ye?

- Berber im.

- Ji ber kîjan xebata xwe ya siyasî tu mecbûr ma ku welatê xwe terk bikî?

- Ez merivekî ne siyasî me û min li welêt jî tu xebatek siyasî nekiriye.

- Wê çaxê sebebê hatina te qey aborî ye?

- Na, li welêt halê min pîrr xweş bû, debera min baş dibû.

- Ê heger sebebê hatina te ne siyasî ye û ne aborî ye, wê çaxê jî bo çi tu hatiyî li vir doza îltîcayê dikî?

- Mușteriyên min giş hatin vir, ji mecbûrî ez jî li dû wan hatim...

Em dikin bifetisîn

Serokwezîrê Tirkiyê Turgut Ozal di gerra xwe ya Ruhayê de jîna xwe Semra xanîm jî bi xwe re biribû. Semra xanîm xwest ku hinekî li bajêr bigere. Çend polis û çend Ruhayiyên ji partiya Ozal bi dorê ketin û berê xwe dan bajêr.

Piştî bîstek gerr, Semra dageriya dikanek cil û caw (manîfatûra). Li jorî refê perçak eciband. Şagirtê dikanê çaxa top ji jor danî -qey top giran bû- bê hemdî ba bi ber ket. Semra xanîm pîrr aciz bû, got.

"Ne fedî û ne a'r, çawa tu li ber min vê bîedebiyê dikî?"

Emir da polîsan, lawîkê reben girtin, birin mahkemê. Hakîm ji şagirt re got:

- Ji bo çi te li ber jîna Serokwezîr fis kiriye?

Lawîk bi devoka xwe ya Ruhayê got:

- Hakîm efendî, devê me girtine, jîna wî jî dixwaze qullî me bigre.

Êdî em dikin bifetisîn, nîzanim emê di kura bîni xwe bigrin û berdin?

Kîjan teres

Pêxwasekî bajari ji pare xwe nêzi mîrikê Bektaşî kir û heta hêl û hukum tê hebû şîrmaqek(sîlak) bi tîn avêt ji kortîka hustu de.

Mîrikê Bektaşî çaxa li pişt xwe zivirî, pêxwas bi tî-nazî got:

- Tu çi mîze dikî, ma her tîşt ne bi emrê Xwedê ye?

Bektaşî jî lê vegehand:

- Erê, ez dizanim her tîşt bi emrê Xwedê ye. Bes min meraq kir ku bi destê kîjan teresî da kirin; ji bo wê mîze dikim.

Banga Biratî

Kurdino,
destên xwe dirêjkin hev
bi hev ra bibin yar
Li ser erdê bav û kalan rakin xwînxwaran
bişkenin ling û çêkên dijminên neyar.

Bi hev ra têkevin tekoşinan,
bi hev ra bikin hevkarî
Saz bikin Kurdistanek Aza û Serbixwe
nemîne kedxwarî
Welat şên û geş bikin hûn,
êdî li ser gel rabî
ev zulmat û tarî.

Birakî we ê dilşin im, bang we dikim
û usa dibêm, divê usa bi
Hêzên xwe bikin yek,
bi hev ra bibin yek can, hezkiriyên hev,
ku Kurdistan rizgar bi
Silavên biratî jî we hemû
birayê min ên Kurd Kurdperwer ra
NEWROZ'a we pîroz bi.

Riza Çolpan
Awistûralya

Deyîrê Ma

Arêkerdox: Malmîsanij

Zewncê çimbelekî

Na deyîri erziyaya 'Ubeydê Qudoy û Axay Qudoy ser. 'Ubeyd û Axa biray yewbînanê û Pîran ra Key Axay ra yê. Herbê Şêx Se'îdî(1925) ra pey perrayê benê, mehkum benê.

Başçawîşê Pîran'î Neşat ta'-da mêrdimanê' Ubeyd û Axay û giregirane Pîran'î keno û wazeno ki yê 'Ubeyd û Axay biyarî teslîm bikî. Vatişê tay Pîranîjan gorê Bekê Hacı Axay (Bekir Akbaba) û çend tenê bîni rojî xeberi erşawenê 'Ubeyd û Axay dima(Bekê Hacı Axay bi xo mêrdimê 'Ubeyd û Axay o). Na xeberi dim a 'Ubeyd û Axa şonê rojawanê Pîran'î, Meltîn. Hewna vatişê Pîranîjan gore,

Rayîrê Deredê Xenaqî² hok î-mok î,

Kurda Waran³ ra kewtê zewncê çimbelekî.

Eno yuzbaşîya bêîman o, Vista zewncê birayano.

Sefer⁴ biray mi, bê, ma se kî,

Ma enê ca ya xwi hesir kî, Ma weynî ma cay Şêxê Siya'y⁵ ku ra ca kî? Ma qesasê birayanê xwi îcra kî.

Ena Kurra Zengîyan⁶ qay lerzaynî, Axayê birayê mi pa çok daynî.

Bêliga cendirman xwi ser tadaynî. Bêliga cendirman xwi ser tadaynî.

Serê Pîran'î⁷ bi keyek î,

Binê Pîran'î bi keyek î, Tê ro şonî-yenî Key Hesdê Bek'î,

Xumxumê¹

Xum' Xumê², to rî vana³,
Ti nêba ez nêvana.
Ti nêba ez nêvana⁴.

Dayîkta 'eylan nana,
Maya 'eylan ver dana,
Çimsiyayan xwi rî ana.

Darê mezlandê ma kewr î⁵,
Xumî yenî hewadê hewrî,
Çimsiyay î, sênegewr î.

Xumê Gêldê⁶ ma hewt î,
Heme hewt kelawçewt î⁷
Piy cinî manenî mewtî.

1 Na deyîri zey vatişê Nuriyê Gêlijî nusiyaya. Vatişê Nuriyê Gêlijî gore, na deyîri Gêl ra Zikîf (Zülküf Karakoç)î veta.

2 Yew yew ca di herinda "Xum' Xumê" di "Xim' Ximê" vajiyêno.

3 Gêlijî herinda "vana" di vanê "wana".

4 Dormarê Pîran'î di tiya ra pey enawa zî vanê:

"...Xim' Ximê, haşa vanî,
Keyneka bêtîmanî,
Geyrena dormey banî..."

5 Kewr: Dara ki pîr biya û gil û şaxê yay asan şikiyênê. Kewir.

6 Gêl: Yew nahiyey Diyarbekir o, Dewleta Tirkîye namey yê kerdo Eğıl.

7 kelawçewtî: Dormarê Gel'î di (mesela Qızlan di) cenî kofîya xwi kiştkanî bestenê. Tiya di cenîyan ra vajiyawo kelawçewtî.

Bekê Hacı Axay û embazê xwi he-to bînan ra xeberi danê Neşat Başçawuş'î. Neşat Başçawuş û cendirmey şonê, Meltîn di, yew welladi miyan di na zewncê birayan tebîşenê, benê heta Diyarbekir ra û rayîr ra, nuzdî Gêlî di Kurra Waran di yîni kişenê.

Vatişê Nuriyê Gêlijî'î gore, Emîna(cenîya Mehmed Çawuş'î), na deyîri eşta birayanê xwi 'Ubeyd û Axay ser. Vatişan gore, Emîna Mehmed Çawuş baltuza Şêx Evdîrehîm'î ya. Hukumatê Tirkan, Emîna û mêrdey yay Mehmed Çawuş surgunê Tekirdağ'î kerdî(Tekirdağ: Trakya di yew şaristanê Tirkîya wo).

Zeki deyîri ra zî fahm beno ay wextan hima Şêx 'Evdîrehîm (Şêxo Siya) weş biyo. Zanêno ki Şêx 'Evdîrehîm, Herbê Şêx Se'îdî ra pey gelek zeman binê xeti(Sûriya) di maneno, dim a ageyreno Kurdistanê Tirkîya. Labelê eskerê Tirkan nuzdî Bismîlî di, Salat di Şêx 'Evdîrehîm'î û embazanê yê ca kenê û ayca di yîni xelî miyan di gan bo ganî veşnenê (gore bo ki Hesên Hişyar nuseno, Şêx 'Evdîrehîm û embazê xo Hezîrana 1937'î di kişiyayê). Tay Kirdê dîndarî bawer nêkenê ki Şêx 'Evdîrehîm weyra kişiyawo, vanî "o xelîsiyawo, hima weş o".

Esker yeno lek⁸ bi lekî.

Eno Bek⁹ şîy kerdî zûrî, oynî yû dekî,
Tebîştîş(Tevîştîş) day zewncê çimbelekî.

1 Mi 1985 di na deyîri zey vatişê Nuriyê Gêlijî nuştîbî û kovara(dergîya) Hêvî di neşr kerdîbî (b'ewnî: Hêvî-kovara çandîya giştî, Paris, no:3, Sebata 1985, r:97-98). Hêvî di soyadiyê Bekê Hacı Axay û Sefer'î (birayê Emîna) şaş nusiyabi,

2 Derey Xenaqî: Beyntarê dewa Şelbetîn(Kalkan)'î û Gêl(Eğıl)'î di yew dere wo.

3 Kurra Waran: Beyntarê dewa Şelbetîn'î û Gêl'î di yew kurr(kirr) a.

4 Sefer(Sefer Korkutan): Biray 'Ubeyd û Axay' o.

5 Şêxo Siya: Şêx 'Evdîrehîm(biray Şêx Se'îdî).

6 Kurra Zengîyan: Beyntarê dewa Şelbetîn'î û Gêl'î di yew kurr a.

7 Pîran: Yew qezay Diyarbekir o, Dewleta Tirkîye namey yê kerdo Dicle.

8 lek: des hinzarî (10 000)

9 Bek: Bekê Hacı Axay (Bekir Akbaba).

Xeco Keyna M'

Na deyîri di, mari(may) û keyna (Xeco) ver a cê qalî kenîl.

(Maya Xeco'y):

-Xec' Xeco, Xeco, Xeco!
Xeco, keyna m', ano meke!
Xeco, keyna m', bê bala marda xwi bide,
B'ewnî Huso Dirah wano² çîyo!
Wano: "Ez biz û mêşnanê xwi weye kena,
Xeco'yê Mehmud'î³ rî weynena."

(Xeco)

- Serê kêde ma tehran⁴ o,
Binê kêde ma tehran o.
Cor di yeno qaymeqam o,
Eno torinê Kê Began o.

Serê kêde ma ro yo,
Binê kêde ma ro yo.
Cor di yeno Eybê Xaloyo,
Heway meşka doy o.
Ez nêgêna Eybê Xaloyo!
Ez nêgêna Eybê Xaloyo!

1 Na deyîri zey vatişê Nuriyê Gêlijî nusiyaya (Gêl: yew nahiyey Diyarbekir o).

2 wano: vano

3 Mehmud : Gêl(Eğıl) ra Mehmudê Roqî(Mahmut Fidan).

4 tehran: zinar

Zirav

Leyro, leyro, Ziravê; day delilê Ziravê!
Ti Ziravay Adon a; leyro, leyro, Ziravê!
Ti qesmetê 'ezeban a; dayê, leyro, Ziravê!
Zirav şona qırçikî; dayê, leyro, Ziravê!
Zirav şona îzimî; day delilê, bêbavê!
Çend resney dey rî lazim î; leyro, leyro, Ziravê!

Leyro, leyro, Ziravê; day delilê Ziravê!
'Elidînê Hesênî espar o; leyro, leyro, Ziravê!
Wayirê mayînda çar o; leyro, leyro, Ziravê!
Hewşê 'Elidînî mişmiş î; leyro, leyro, Ziravê!
Mêratî ta'î û tîrş î; leyro, leyro, Ziravê!
Nekê 'Eldînî birîşî; leyro, leyro, Ziravê*!

* Na deyîri, 1975 di zey vatişê yew dewîjê dewa Derey nusiyaya (Derey: yew dewa qezay Pîran'î ya).

Husnayê

Wî day, wî day, wî dayê; wî dayê, wî dayê!*

Wî day, wî day, wî dayê; day dayê, Husnayê!

Husnay m' aw ver a şûna, wî dayê, wî dayê!
Husnay m' aw ver a şûna, day dayê, Husnayê!

Ti dest-rîy xwi şuwena, wî dayê, wî dayê!
Ti dest-rîy xwi şuwena, day dayê, Husnayê!

Îşligê zûmay z' nexşnena, wî dayê, wî dayê!
Îşligê zûmay z' nexşnena, day dayê, Husnayê!

Ez ha şûna 'eskero, wî dayê, wî dayê!
Ez ha şûna 'eskero, day dayê, Husnayê!

Kom ku Husnay mi beno, wî dayê, wî dayê!
Kom ku Husnay mi beno, day dayê, Husnayê!

Destê ma xençer ser o, wî dayê, wî dayê!
Destê ma xençer ser o, day dayê, Husnayê!

Wî day, wî day, wî dayê; wî dayê, wî dayê!
Wî day, wî day, wî dayê; day dayê, Husnayê!

* Mîraco Kêlxestîyî na deyîri yew kaset (band) di vano (Kêlxestî: yew dewa qezay Ma'denî ya û Dewleta Tirkan nameyê na dewî bedelnawo, kerdo Altîoluk). Mi na deyîri zey vatişê Mîrac'î nuştî.

TU NÊZANENA

Axxx ax...
Waxt waxtê Aliyê Gaxî vîyênê,
Waxtê Seyid Rîza'y vîyênê,
Vengê kemanê Silê Sûrî biyamênê
Ma niya bêkes, bêzar nêmendênê.

Tu nêzanena
Derê Laşî, Çemê Munzurî,
Bowa gonî, lesê meyîton.
To nêdiyo ceng,
Bowa barutî,
To o waxt ez bidîyênê.
Hortê ceng de
To apê xo bidîyênê.
Genc vine, qewetî vine, çer vine.
Sima zerzele nêdiyo
Leyê Cengê Dersîm de
Zerzêlê Erzînganî çîva wo kel
Dar-ber ra, owe de, wele de
Gona domanon, kokimon, gencon, veyvikon...
Gon biye ve laşerî,
Dar-ber fişt ra xo ver, berdî.

Usxan

Mihaîl Gorbaçov: "Divê em siyaseta xwe ya li ser çandiniyê biguherînin"

Komîta Merkezî ya Partiya Komunîst a Yekîtiya Sovyetan, di civîna xwe ya roja 15 û 16ê Adarê de pirs çandiniyê munaqesê kir. Sekreterê Giştî yê PKYS Mihaîl Gorbaçov "Ji bo ku em bikaribin pirs û pirsgirêkên çandiniyê hel bikin, divê em siyaseta xwe ya li ser çandiniyê him ji alî teorî û him jî ji alî pratîkê ve carek din berbiçav bikin", got û wiha domand: "Di xwedîtiya erdan de pêkanîna reformên cuda cuda pêdivî ye û pêşdebirina sistema îcarêkirinê jî gelek girîng e."

Di guhertina siyaseta li ser çandiniyê de ya herî girîng guhertina kolxoz û solxozan e. Daxwaz ew e ku kolxoz û solxoz bibin kooperatîfên îcarî. Hemû beşên sistema çandiniyê wê bi serê xwe bin, xwe bi xwe finanse bikin û wê berpirsiyarê encama kar û zirarê bin. Di dahatûyek gelekî nêz de wê dewlet alîkariya xwe ji kolxoz û solxozan bibire.

Li gor bîr û baweriya Polit Buroya PKYS, ji nuh ve bi rêxistina danûstendina aborî ya çandiniyê, ji bo nûjenkirina siyaseta li ser çandiniyê kevîrê bingehîn e.

Mihaîl Gorbaçov di axaftina xwe de li ser tunebûn an jî kêmbûna hin tiştên xwarinê rawestiya û got:

"Divê dewlet ji derve genim, goşt, fêkî, zebze, şekir, rûnê nebatî û hin tiştên din bistîne... Em ji welatên pêşdeçûyî-him ên piçûk him jî yên mezin- ji alî hilberîna kar, kalîte, depokirin û zêdekirina tiştên çandiniyê ve paşde mane. Ferqiyeta me û wan roj bi roj jî zêde dibe."

Li gor îstatîstîkên nuh, hilberîna çandiniyê %20 kêmtir û ev reqam di hin tiştan de %30- %40 e. Gorbaçov di axaftina xwe de ferqiyeta navbera bajar û gundan jî anî ziman û got:

Tunebûna rîyan, li her herêmê problem e. Divê mirov ji bo pêkanîna an jî helkirina hin tiştên pêdivî wek derman, xizmetên bingehîn û ji bo stendina hin tiştên ku ji bo jiyana mirov pêdivî ne, bi sedan km dûr biçê. Bi rastî rewşa gundan wisa xirab bûye ku xelkê dest bi koçê kiriye û berê xwe dane bajaran. Vê yekê jî problemek mezin çêkiriye.

Gelo problem çi ye? Tedbirên ku heya niha bi awakî ciddî li ser

wan dihatin qalkirin çima nehatin stendin? Çima guhertinên pêdivî nehatin kirin? Piştî van pirsan Mihaîl Gorbaçov got: "Divê bersiva problema bingehîn bête dayîn. Divê em ji kokê de dest pê bikin ku bikaribin rewşa xirab a gundan bibînin û sebebên tunebûna hin tiştên xwarinê derxin holê. Divê em ji bo bişaftina van pirsan rê bibînin".

Mihaîl Gorbaçov di axaftina xwe de rexne anî ser siyaseta afirandina çandiniya kollektîvî û got ku Stalîn ne di şopa Lenîn de lê di şopa Troçkî û Preobrazyenkî de çû ku ew bi xwe li dij siyaseta wan bû."

M. Gorbaçov bala mirov dîkşîne ser nivîsên Fredrik Engels ên ji sala 1894 ku wiha digot: "Dewlet di destê me de ye. Qet ne hewce ye ku em zorê bidin gundiya û malê wan îstîmlak bikin".

Siyaseta afirandina çandiniya kollektîvî zirarek mezin da çandiniyê û di navbera salên 1932-1933'an de di hin navçeyan de bû

sebebê xelayê got, M. Gorbaçov û domand:

"Dema mirov vê periyodê tîne ber çavê xwe û lê hûr dibe, divê qala trajediya ku bi serê gelê me hat, bike. Di şerê li dij qulakan (feodalan) de gelek gundî û gundiyan xizan zirarek mezin dîtî.. Lê helbet dema mirov behsa şaşîtiyên ku di salên afirandina çandiniya kollektîvî dike, mirov nikare di çandiniyê de înkara pêdiviya guhertinên sosyalîstî bike. Îddîaya ne efektîvîna çandiniya kollektîvî jî şaş e. Bi ya min potansiyelek gelek mezin di sistema me ya kollektîvî de heye û bi dan û stendina aboriyek rast mirov dikare bigihîje encameke rast.

Şaşîtiya herî mezin li dij sosyalîzmê, dibêje M: Gorbaçov, dema mirov bîr û baweriya Lenîn a li ser afirandina aktif a cemawerî avêt piştî guhên xwe, hate kirin. Tu guhertinên civakî, şiarên wan her çiqas rast bin jî, dema gel li dij be û tevî van guhertinan nebe, bi ser nakevin.

Encama hilbijartinê piştgiriya perestroykayê ye

Gelê Sovyetê baweriya xwe bi siyaseta perestroykayê ya PKYS'ê nişan da. Lê belê hin berpirsiyarên PKYS ên herêmî û yên navçeyî di hilbijartinê de raya giştî nestendin û nehatin hilbijartinê.

Li Moskovayê nûnerê PKYS; Yevgenî Brakov li hember Borîs Yeltsîn winda kir. B. Yeltsîn ji dangan % 89, 4 û Y. Brakov jî % 6, 9 stendin. Li Lenîngradê namzetê Partiyê Anatolî Gerasîmov li hember mihendîsê înatê Yurî Boldvrey winda kir.

Li Komara Letonyayê serokkomar, serokwezîr û hin kesên ku serekê partî yên herêmî bûn, nehatin hilbijartin. Li Estonyayê serokkomar û sekreterê yekemîn ê PKYS dengên giştî (% 90) stendin. Ji Cepha Gel jî du kes (endamê PKYS ne jî) hatin hilbijartin. Sekreterên Yekemîn ên PKYS ên herêmî û navçeyî li Volgogradê, Krasnodarê, Kurskê, Omskê, Stavropolê û Çarkovê dengên giştî stendin. Namzetên li Tacikîstan û Qazakistanê jî raya giştî stendin.

Gelên Sovyetê eleqeyek mezin nişanî hilbijartinê dan. "Ev hilbijartin di pêvajoya demokrasiyê de gaveke girîng e" got Gorbaçov û wiha domand: Herçiqas tengasiyên me hene, qanûna hilbijartinê bi her alî ne temam e jî lê gelê Sovyetê eleqeyek nedîtî şanî hilbijartinê dide. Ev yeka ha pîrr girîng e. Ji ber ku prestroyka tenê li fabrikên, li înatên li Unîversîtan, li enstîtuyên Lêkolînê, li dibistan û li nexweşxanan bi beşdarbûna gelê Sovyetê bi ser dikeve.

Gelê Sovyetê jî bo perestroykayê merkez e. Ji ber vê yekê jî divê ew bi xwe bi awakî aktif di pêvajoya demokrasiyê de cîyê xwe bigre. Divê ew xwedî biryar bin.

Encama hilbijartinê, piştgiriya gelê Sovyetê jî bo siyaseta perestroykayê û glasnostê ya PKYS da nişandan. Lê rastiyeke din jî derket holê. Li hin herêm û navçeyan divê PYKS berpirsiyarên partiyê biguherîne û ji nuha pê ve jî metoda xebat û karê xwe nuh bike. □

Xelkê Amerîka ji bo kirîna çekan dikevin dorê

Van rojên dawî li Dewletên Yekbûyî yên Amerîka (DYA) munaqeseyek li ser roj bi roj zêdebûna bûyerên kuştin û birindarbûnê dest pê kir. Helbet li DYA kuştin û birindarkirina kesên ne bûyereku nuh e. Li gor îstatîstîkên ku hatine çêkirin bûyerên wek tecawuzkirin, zarokrevandin, dizî, bikaranîna zarokên biçûk di filmên seksî de bûne perçek ji jiyana rojane ya Dewletên Yekbûyî yên Amerîka.

Li gor îstatîstîkên dawî li DYA di rojekê de 62 kes tên kuştin. Ev hejmar li paytexta DYA, Waşingtonê 16 ye. Li gor nûçeyên dawî ku li masmedyayê derçûn, Waşington bûye meydana şerê di navbera çeteyên esrar û eroînê de. Bajarên wek Newyork û Los Angeles jî ji Waşingtonê baştir nînin.

Îro li DYA li her bajarî ne tenê kesên gihiştî lê ciwan û zarok jî xwedî sileh in. Ketina dizîya mal û dikanan, xelkê mecbûr kiriye ku ji xwe re sileh bistînin. Helbet kesên ku tenê ji bo kuştinê sileh distînin jî hene. Demek berê yekî li Kaliforniyayê li bajarê Stocktomê bi keleşinkofê êrişî dibistanekê kir û 5 zarok kuştin û 29 zarok jî birindar kirin.

Di rewşek wiha de, gelek Amerîkanî çare di kirîna silehan de dibînin. Di piraniya bajar û eyaletên DYA de herkes dikare ji dikanên silehan ji xwe re sileh bistîne. Silehên wek Keleşîn-

kofa Çînî, Uziya Îsrailê û demançeyên otomatîk ên Amerîkî MAC-10 û AR-15 li dikanên silehan tije ne. Di salên 1985 û 1986'an de ji Keleşinkofa Çînê 4000 hatibûn ithalkirin, lê ew reqem di sala 1988'an de bû 40 000 û hemû jî hatine firotin.

Îro polisên DYA wek berê bi demançekê û bi copekî naçe kar. Li gor "pêşdeçûyîna" bi çekbûna xelkê, polis jî çekên xwe zêde dîkin. Îro polisek xwedî du demançe, tîlsîzek, copek û êlegê emniyetê ye.

Herçiqas berî her hilbijartinê serekiya DYA kandidatên serekiyê soz didin xelkê ku dawîya kuştin û birindarkirina û ya çeteyên esrar û eroînê binin, lê belê piştî hilbijartinê "sozên xwe ji bir dîkin".

Li gor rojnama Time International, di sala 1985'an de 18.153 kes bi demançe xwe kuştin. Di navbera 1984 û 1985'an de 62 897 kes li DYA bi demançe yan jî bi silehên din hatine kuştin. Li ser vê bi sed hezaran kes birindar an jî se-qet dimînin. Li gor rojnama New England Journal of Medicine, hejmara kesên ku ji silehan birindar dibin hewqas zêdeye ku lê-nihertina van kesan problemekî mezin derdixe.

Li gor texmîna karbides-tên DYA îro silehên ku li malan hene buhayê wan di-gihîje navbera 50 û 60 mîlyon Dolari. □

Fîşa abonetiya Armancê

- Salek
 Şeş Meh

Abonetiya salekê

120 Skr. 120 FF. 20 \$ 35 DM

Tarîx:

Nav û paşnav:

Navnîşan:

Welat:

Postgiro: 50 37 99-9 Sweden

Heqê abonetiya xwe li ser postgiroya jorê bişînin. Fotokopiya kvîtoya heqê abonetiya xwe li ser adresa jêrîn ji me re bişînin.

Adres: P.Box: 6004, 172 06 Sundbyberg/Sweden